

Prezident İlham Əliyev Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində 28-ci Beynəlxalq Xəzər Neft və Qaz Sərgisinin rəsmi açılış mərasimində iştirak edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 31-də Bakı Ekspo Mərkəzində Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində 28-ci Beynəlxalq Xəzər Neft və Qaz - "Caspian Oil&Gas" və 11-ci Xəzər Beynəlxalq Energetika və Yaşıl Enerji - "Caspian Power" sərgilərinin açılışında iştirak edib.

Tədbirin moderatoru, Böyük Britaniyanın "ICA Group" şirkətinin İdarə Heyətinin məsləhətçisi Rassel Teylor təşkilat komitəsi adından salamlamadan sonra sərgilər haqqında qısa məlumat verib. Bu ilki sərgidə 320 fərqli şirkətin 35 ölkəni təmsil etdiyini və keçən il müqayisədə 25-30 faiz artım olduğunu deyib. Qeyd edib ki, 2023-cü ilin "Heydər Əliyev İli" olduğunu nəzərə alaraq, bütün sərgilərdə, bu mövzuya ayrıca bir diqqət yetirilib. Sərgi çərçivəsində Ulu Öndərin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş stend qurulub.

Dövlətimizin başçısı açılış mərasimində çıxış edib.

Prezident İlham Əliyev tədbirin təşkilatçılarna təşəkkürünü bildirib. 1994-cü ildən etibarən Xəzər neft-qaz sərgisinin Azərbaycana öz potensialını beynəlxalq investora təqdim etmək imkanı yaratdığını qeyd edib: "Biz 1994-cü ildən neft strategiyamızın - Ulu Öndər Heydər Əliyevin neft strategiyasının astanasındaydıq. Bu il biz müasir Azərbaycanın yaradıcısı Ulu Öndərin 100 yaşını qeyd edirik. 1994-cü ildə ilk neft-qaz sərgisi keçirildi və həmin il məhz "Əsrin müqaviləsi" imzalandı ki, o, ölkəmizdə vəziyyəti kökündən dəyişdi, sərmayələr cəlb edildi, geniş iqtisadi sabitlik təmin olundu və əlbəttə ki, Azərbaycanın firavan gələcəyinin təməli qoyuldu".

Dövlətimizin başçısı çıxışında vurğulayıb ki, 1994-cü ildə "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanması yeganə addım idi ki, o, Azərbaycana dayanıqlı inkişaf, iqtisadi müstəqillik və bunun nəticəsində də siyasi müstəqillik gətirdi: "Xəzər neft-qaz sərgisi 1994-cü ildə təşkil edildə ilk tədbir idi ki, Azərbaycanı dünyanın beynəlxalq enerji ictimaiyyətinə təqdim etdi. Biz təşkilatçılara davamlı dəstəyə görə təşəkkür edirik, eyni zamanda, onu da vurğulamaq istəyirəm və hesab edirəm ki, Bakı Enerji Həftəsi enerji sahəsində aparıcı beynəlxalq tədbirdir. Mənim sözümdən təsdiqi o ola bilər ki, kimlər bu tədbirə öz məktublarını ünvanlayır - ABŞ Prezidenti Co Bayden və Böyük Britaniyanın Baş naziri Sunak. Bu, onun göstəricisidir ki, bizim bu tədbir qlobal əhəmiyyətə malikdir. Bu fürsətdən istifadə edərək, mən ABŞ Prezidentinə, Böyük Britaniyanın Baş nazirinə və onların buradakı nümayəndələrinə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm ki, bizə xoş sözlər göndəriblər və onların sözləri bizi ruhlandırır".

Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın 30 il ərzində enerji sahəsində uğurlu əməkdaşlıq etdiyini, bu gün isə artıq bu sahələri şaxələndirdiyini deyib. Ölkəmiz öz resurslarını inkişaf etdirə bilsin deyərək ABŞ və Böyük Britaniya hökumətləri hər zaman Azərbaycanın bütün təşəbbüslərini dəstəklədiyini qeyd edib: "Əvvəlcə bu, neftə aid idi, indi isə qaz sahəsi burada söhbət mövzusu. Biz nəhəng enerji infrastrukturunu yaratmışıq ki, bu, Avrasiyanın enerji xəritəsini dəyişdirib. Bu gün Azərbaycan istehsalçı olaraq həm tranzit ölkələr, həm də istehlakçılar üçün daha təhlükəsiz şərait yaradıb. Bu gün enerji təhlükəsizliyi, əlbəttə ki, milli təhlükəsizliyə bərabərdir və hətta milli təhlükəsizlik gündəliyində ən başlıca yeri tutur".

Dövlətimizin başçısı Azərbaycanın strateji tərəfdaşımız olan BP şirkəti ilə dərin qatlardan qaz hasilatı üzrə layihələr həyata keçirdiyini, eyni zamanda Bolqarıstan vasitəsilə digər ölkələrə qazın nəqli imkanlarının müzakirə edildiyini, digər bir mühüm tədbir - Azərbaycan, Gürcüstan, Macarıstan və Rumıniyanın bir araya gələrək yaşıl enerjiyə və transmissiyaya dair müvafiq sənəd imzaladığını xatırladı: "Bizim təchizatın coğrafiyası, əminəm ki, genişlənməkdə davam edəcək. Çünki Azərbaycan qazına ehtiyac artmaqdadır. Son ilyarım ərzində bizə 10-dan artıq ölkə müraciət edib ki, təchizatın həcmi artırmaq və ya həmin ölkələrə təchizata başlayaq. Əlbəttə, biz bütün dostlarımızın ehtiyaclarını ödəməyə çalışırıq... Əlbəttə, görüləcək işlər çoxdur, TANAP genişlənməlidir, TAP genişlənməlidir. Bizim digər Avropa boru kəmərlərinə də çıxışımız olmalıdır və Balkanlarda belə bir çıxışımız olmalıdır. Avropada interkonnektorların sayı mütləq artırılmalıdır. Bütün bu məsələlər əlaqələndirilmiş şəkildə həyata keçirilməlidir".

Tədbirdə ABŞ Dövlət katibinin enerji ehtiyatları üzrə köməkçisi Cefri Pyatt çıxış edərək, otuz ildən artıqdır ki, ABŞ və Azərbaycan Respublikasının uğurlu əməkdaşlıq etdiyini deyib. Azərbaycanın davamlı surətdə enerji təhlükəsizliyinin gücləndirilməsində etibarlı tərəfdaş olduğunu qeyd edib. Sonra Cefri Pyatt Prezident Co Baydenin məktubunu səsləndirib. Daha sonra Böyük Britaniya Baş nazirinin Azərbaycan üzrə ticarət elçisi Baronessa Emma Nikolson Böyük Britaniyanın Baş naziri Rişi Sunakın Prezident İlham Əliyevə məktubunu oxuyub. Avropa Komissiyasının enerji siyasəti strategiyası və koordinasiya üzrə direktoru xanım Kristina Lobillo Borrero da çıxış edib. Avropa Komissiyasının

Azərbaycanla enerji təhlükəsizliyini gücləndirmək, bərpaolunan enerji sərmayəsini açmaq və uzun müddət ərzində bazarlarımızda ticarəti təşviq etmək öhdəliyi istiqamətdə uzunmüddətli əməkdaşlığımızın əhəmiyyətini vurğulayıb.

Çıxışlardan sonra dövlətimizin başçısı Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində 28-ci Beynəlxalq Xəzər Neft və Qaz - "Caspian Oil&Gas" və 11-ci Xəzər Beynəlxalq Energetika və Yaşıl Enerji - "Caspian Power" sərgiləri ilə tanış olub.

Prezident İlham Əliyev sərginin xatirə kitabını imzalayıb, dövlətimizin başçısına xatirə hədiyyələri təqdim edilib.

Qeyd edək ki, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti - SOCAR sərgidə geniş təmsil olunur. SOCAR Bakı Enerji Həftəsində Baş Tərəfdaş olaraq iştirak edir. Stenddə SOCAR-ın Apstrim, Midstrim və Daunstrim istiqamətlərində, həmçinin marketing, satış fəaliyyəti və müxtəlif xidmətləri barədə məlumatlar təqdim olunur. "Yaşıl enerji" layihələrinə dair bölmədə SOCAR-ın yaşıl enerjiyə baxışı, bərpaolunan enerji mənbələri üzrə pilot layihələri barədə informasiyalar təqdim olunur. Stenddə, həmçinin SOCAR-ın elmi-tədqiqat işləri və nanotexnologiyalar, təlim və təhsil proqramları barədə məlumatlar yer alır.

"Caspian Oil&Gas" Sərgisi artıq 28 ildir ki, neft, qaz və enerji sektorunda əhəmiyyətli əməkdaşlıq üçün mühüm platformaya çevrilib. Hər il Azərbaycan Prezidentinin açılış mərasimində iştirakı isə sərginin yüksək statusunu bir daha təsdiqləyir.

Həmçinin tədbirin bir çox ölkələrdən olan şirkətləri, yüksək səviyyəli qonaqları, dövlət xadimlərini və beynəlxalq enerji ekspertlərini Bakıya toplaması təsadüfi deyil. Azərbaycan paytaxtı artıq bir müddətdir ki, nüfuzlu tədbirlərin təşkil edildiyi, mühüm qərarların və əməkdaşlıq məsələlərinin müzakirə edildiyi məkana çevrilib. Bu gün Azərbaycan yalnız özünün deyil, digər ölkələrin də enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsində mühüm rol oynayır. Bu baxımdan da sərgilərin böyük əhəmiyyəti vardır.

Azərbaycanda beynəlxalq sərgilərin keçirilməsi təşəbbüsü Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən irəli sürülüb. Ulu Öndər 1994-cü ildən təşkil edilən sərgilərə daim dəstək verib. Bu il xalqımız müasir Azərbaycanın qurucusu Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 100 illik yubileyini qeyd edirik. Bu əlamətdar hadisə Bakı Enerji Həftəsinin proqramında da öz əksini tapır. Həftə çərçivəsində Ulu Öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illiyinə həsr edilmiş poçt markası buraxılıb. Sərgidə Ümummilli Liderin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş xüsusi stend də nümayiş edilir.

Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində sərgilər iyunun 3-dək davam edəcək.

AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəylinin 28 May - Müstəqillik Günü münasibətilə Akademiya əməkdaşlarına təbriki

Hörmətli həmkarlar!

Azərbaycanın çoxəsrlik zəngin dövlətçilik tarixinin XX əsrin əvvəllərindəki tənənəsi olan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti mövcud olduğu qısa müddət ərzində bir çox nailiyyətlər əldə etmiş, ən başlıcası isə həmin dövrdə Azərbaycanın bir dövlət kimi varlığı beynəlxalq subyektlər tərəfindən tanınmışdır.

Dünyaya bir çox görkəmli şəxslər bəxş etmiş Azərbaycan xalqının yetişdirdiyi məhz maarifçi ziyalılar nəslinin qurduğu Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət prinsiplərini əsas tutmuş, müsəlman Şərqi ilk parlamentli respublikası olmuşdur. Bir çox dövlətçilik təsisatının formalaşdırılması, milli ordunun yaradılması, iqtisadi islahatların aparılması, milli pul vahidinin, üç rəngli bayrağımızın qəbul edilməsi, Azərbaycan dilinin dövlət dili elan olunması, Azərbaycanın ilk universitetinin açılması, ölkə ərazisində yaşayan azsaylı xalqların bərabər vətəndaşlıq hüquqlarının tanınması, qadınlara ilk dəfə seçki hüququnun verilməsi, qonşu dövlətlərlə diplomatik əlaqələrin yaradılması, bütün bunlar AXC

hökumətinin cəmi 23 aya sığdırdığı tarixi xidmətlər idi.

Və Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin bu tarixi xidmətləri xalqımızın yaddaşında dərin izlər buraxmış, 70 illik sovet hakimiyyəti dövründə istiqlal eşqinin daim qəlblərdə yaşamasına səbəb olmuşdur. Məhz bunun nəticəsində 1991-ci ildə dövlət müstəqilliyini bərpa edən müstəqil Azərbaycan dövləti özünün Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin varisi olduğunu bütün dünyaya elan etmişdir.

Ulu Öndər Heydər Əliyev də Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinə yüksək qiymət vermiş, 1998-ci il mayın 27-də AXC-nin 80 illik yubileyinə həsr olunmuş tənənəli mərasimdə bildirmişdir: "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranması bizim vaxtilə itirilmiş dövlətçiliyimizi bərpa etdi. Eyni zamanda, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranması xalqımızın tarixində ilk dəfə demokratik prinsiplər əsasında müstəqil Azərbaycan dövlətinin, hökumətinin yaranmasının əsasını qoydu. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranması, istiqlal Bəyannaməsinin elan olunması böyük zəka, uzaqgörənlik, cəsarət, iradə, qəhr-

manlıq tələb edirdi. Bizim dəyərli siyasi xadimlərimiz o gün, o il, o ay bu tarixi addımı atdılar".

16 may 2017-ci ildə isə Prezident İlham Əliyev Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illik yubileyinin qeyd olunması haqqında Sərəncam imzalamış, eyni zamanda 10 yanvar 2018-ci il tarixli Sərəncamı ilə 2018-ci il Azərbaycan Respublikasında "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti İli" elan edilmişdir.

Həç şübhəsiz, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti xalqımızın ictimai fikir tarixində, milli tənənənin yaranmasında, dövlətçilik institutunun davam etdirilməsində mühüm rol oynamışdır və onun açdığı yol, demokratik dəyərlər bu gün müstəqil Azərbaycan dövlətinin gətirdiyi şərəfli yola işıq saçır.

Dəyərli Akademiya əməkdaşları, Sizi Müstəqillik Günü münasibətilə təbrik edir, cansağlığı və elmi-tədqiqat işlərinizdə uğurlar arzulayıram.

İsa HƏBİBBƏYLİ
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik

AMEA Rəyasət Heyətinin iclası keçirilib

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyətinin növbəti iclası keçirilib. Tədbirdə AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli, Rəyasət Heyətinin üzvləri, Rəyasət Heyəti aparatının şöbə müdirləri, elmi müəssisə və təşkilatların baş direktorları və aidiyyəti şəxslər iştirak ediblər.

İclası giriş sözü ilə akademik İsa Həbibbəyli açaraq tədbirin gündəliyi barədə məlumat verib.

Akademik İsa Həbibbəyli əvvəlcə ölkə başçısının 27 aprel 2023-cü il tarixli Sərəncamı ilə təltif edilmiş akademik Urxan Ələkbərova "Şərəf" ordenini və AMEA-nın Fəxri fərmanını təqdim edib.

Tədbirdə müzakirəyə çıxarılan birinci məsələ "Heydər Əliyev Ensiklopediyası"nın sözlüyünün təsdiq edilməsi haqqında olub. Akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, ölkə başçısı tərəfindən "Azərbaycan Respublikasında 2023-cü ilin "Heydər Əliyev İli" elan edilməsi ilə bağlı Tədbirlər Planı"nın təsdiq edilməsi haqqında" 28 noyabr 2022-ci il tarixli Sərəncam imzalanıb və Tədbirlər Planının "Ulu Öndərin irsinə həsr olunmuş əsərlərin, kitabların və monoqrafiyaların nəşri" haqqında 10-cu bəndinin əsas icraçılarından biri kimi AMEA müəyyən edilib.

AMEA rəhbəri qeyd edib ki, Akademiyada sözügedən bəndin icrasını təmin etmək məqsədi ilə çoxsaylı əsərlərin nəşri ilə yanaşı, ən fundamental nəşrlərdən biri kimi, 2023-2025-ci illər ərzində "Heydər Əliyev Ensiklopediyası"nın hazırlanması nəzərdə tutulub. "Azərbaycan Milli Ensiklopediyası" Elmi Mərkəzi tərəfindən operativ şəkildə "Heydər Əliyev Ensiklopediyası"nın 824 maddəlik sözlüyü hazırlanaraq AMEA Rəyasət Heyətinə təqdim edilib. Akademik İsa Həbibbəyli diqqətə çatdırıb ki, sözlüyün müzakirəsini təmin etmək və yekun variantını hazırlamaq məqsədi ilə Komissiya yaradılıb və öten müddət ərzində sözlüyə müvafiq istiqamətlər üzrə əlavə və düzəlişlər edilərək AMEA Rəyasət Heyətinə təqdim olunub.

Akademik İsa Həbibbəyli sözügedən nəşrdə Ulu Öndərin şəxsiyyətinin miqyası və fəaliyyətinin bütün sahələrinin əks olunacağını deyib və "Heydər Əliyev Ensiklopediyası"nın hazırlanması və nəşrinin alimlərimizin

Ümummili Lider qarşısında mənəvi və vətəndaşlıq borcu olduğunu bildirib.

Təklif edilən əlavə və düzəlişlər nəzərə alınaraq "Heydər Əliyev Ensiklopediyası"nın sözlüyü təsdiq edilib və "Azərbaycan Milli Ensiklopediyası" Elmi Mərkəzinə sözlüyə uyğun olaraq ensiklopediyanın hazırlanması tapşırılıb.

İclasda, həmçinin Türkiyə Cümhuriyyətinin 100 illik yubileyi ilə əlaqədar AMEA-nın Tədbirlər planının təsdiq edilməsi haqqında məsələyə baxılıb. Akademik İsa Həbibbəyli diqqətə çatdırıb ki, Türkiyə Cümhuriyyətinin 100 illik yubileyinin AMEA-da da yüksək səviyyədə qeyd edilməsini təmin etmək məqsədilə elmi müəssisə və təşkilatların AMEA-nın Humanitar və İctimai Elmlər bölmələrinə verdikləri təkliflər əsasında Tədbirlər planı hazırlanıb. AMEA rəhbəri Tədbirlər planında "Əhməd bəy Ağaoğlu və türk dünyası", "Məhəmməd Akif Ərsoy və Azərbaycan ədəbi-elmi fikri", "Ortaq keçmişdən bugünə və gələcəyə doğru:

türk və Azərbaycan dil əlaqələri", "Əlyazma kitabı Azərbaycan və Türkiyə elmi-mədəni əlaqələr kontekstində", "Türk dünyasının ortaq mədəni mirası", "Türkiyə sənətsünaslığı: problemlər və perspektivlər", "Türkiyə-Azərbaycan münasibətlərinin tarixi", "Müsəlman Şərqi çoxəsrlik tarixində dönüş nöqtəsi - Türkiyə Cümhuriyyəti", "Türkiyə Cümhuriyyəti - 100: Türkiyə Azərbaycan arxeoloji və antropoloji araşdırmaları" mövzusunda elmi konfransların, "Azərbaycan və Türkiyənin XX-XXI əsrin liderlik modellərinin müqayisəli təhlili", "Türkiyə Cümhuriyyəti və Qafqaz: tarix və müasirlik" adlı dəyirmi masaların keçirilməsi, Ədəbiyyat İnstitutunda Mehmet Akif Ərsoy Mərkəzinin açılması və s. məsələlərin əksini tapdığını bildirib.

Müzakirələrdən sonra "Türkiyə Cümhuriyyətinin 100 illik yubileyi ilə bağlı AMEA-nın Tədbirlər planı" təsdiqlənib.

İclasda, o cümlədən müasir dövrün çağırışlarına uyğun olaraq,

AMEA-nın Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutunun və Abbasqulu Ağa Bakıxanov adına Tarix İnstitutunun strukturunda dəyişiklik edilməsi məsələsinə baxılıb. Vurğulanıb ki, hazırda AMEA-nın Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutunun elmi istiqamətlərindən birini etnoqrafik tədqiqatlar təşkil edir, lakin etnoqrafiya elm sahəsi kimi əsasən etnosların adət və ənənələrini, mədəniyyətini, tarixini, etnoqrafiyasını öyrənir. Qeyd olunub ki, institutda etnoqrafik tədqiqatlar Türk xalqlarının etnoqrafiyası, Tarixi etnoqrafiya və Müasir dövr etnoqrafiyası şöbələri tərəfindən həyata keçirilir və təhlillər göstərir ki, müəssisədə aparılan etnoqrafik tədqiqatlar daha çox tarixi istiqaməti əhatə edir. Buna görə də etnoqrafik tədqiqatların Abbasqulu Ağa Bakıxanov adına Tarix İnstitutunun fəaliyyət istiqamətləri ilə daha da sıx əlaqələndirilməsinə böyük ehtiyac yaranıb.

Rəyasət Heyətinin qərarı ilə AMEA-nın Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutunun strukturuna daxil olan Türk xalqlarının etnoqrafiyası, Tarixi etnoqrafiya və Müasir dövr etnoqrafiyası şöbələri öz ştat vahidləri ilə birlikdə AMEA-nın Abbasqulu Ağa Bakıxanov adına Tarix İnstitutuna keçirilib.

Akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, bu qərar müasir dövrün çağırışları işığında etnoqrafiya elmini daha da inkişaf etdirəcək, onu etnologiya elmi səviyyəsinə qaldıracaq və yeni mərhələdə aparılan tədqiqatların gələcəkdə Tarix İnstitutunda nəşri planlaşdırılan "Etnologiya" jurnalında çap olunması təmin ediləcəkdir.

İclasda, o cümlədən professor Abbas Seyidovun ərizəsi əsasında Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutunun baş direktoru vəzifəsindən azad olunması qərarı alınıb. Həmçinin AMEA Rəyasət Heyəti aparatının İnsan resursları şöbəsinin müdiri, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Aynur Mahmudova isə AMEA Rəyasət Heyəti aparatının Həmkarlar Təşkilatının sədri vəzifəsinə təsdiqlənib.

Eyni zamanda, AMEA Rəyasət Heyəti aparatının bir sıra şöbələrinin adlarına əhatə etdikləri funksiyalara müvafiq olaraq yenidən baxılıb.

Bundan əlavə, akademik Akif Əzizovun 80, akademik Cahangir Kərimovun 100, AMEA-nın müxbir üzvü Hacı Qadir Qədirzadənin isə 75 illik yubileyi haqqında qərar verilib.

İclasda Azərbaycan Respublikası "Qırmızı kitab"ının III nəşrinin hazırlanmasında yaxından iştirak edən alimlərin rəğbətəndirilməsi haqqında da qərar qəbul edilib.

Tədbirdə qeyd olunan məsələlər ətrafında akademiklər - Arif Həşimov, Dilqəm Tağıyev, Rasim Əliquliyev, Gövhər Baxşəliyeva, professorlar - Kerim Şükürov, Abbas Seyidov, Məmməd Əliyev, tarix elmləri doktorları - İlham Məmmədova, Güllü Yoloğlu və başqaları çıxış edərək fikir və təkliflərini səsləndiriblər.

Sonda çıxış edən akademik İsa Həbibbəyli Akademiya əməkdaşlarını 28 May - Müstəqillik Günü münasibətilə təbrik edib, ölkə başçısının AMEA və alimlərimiz qarşısında yeni dövrün çağırışlarına uyğun olaraq qoyduğu tapşırıqların yerinə yetirilməsi üçün daha məsuliyyətlə çalışacaqlarını bildirib.

Ortaq Türk Dünyası Olimpiadası qaliblərinin mükafatlandırılma mərasimi

"Heydər Əliyev İli"nə həsr olunmuş Ortaq Türk Dünyası Olimpiadası qaliblərinin mükafatlandırılma mərasimi keçirilib.

Mərasimdən öncə Bakı Şəhəri üzrə Təhsil İdarəsinin (BŞTİ) kollektivi Ortaq Türk Dünyası Olimpiadasının iştirakçıları ilə birgə Fəxri xiyabana gələrək Ümummilli Lider Heydər Əliyevin məzarını ziyarət edib, abidəsi önünə gül dəstələri qoyaraq xatirəsini ehtiramla yad ediblər. Qonaqlar Şəhidlər xiyabanı və Türk Şəhidliyini də ziyarət ediblər.

"Çırpınırdın, Qara dəniz" kompozisiyası ilə başlayan tədbirdə Ortaq Türk Dünyası Olimpiadası haqqında videoçarx nümayiş olunub.

Tədbirdə çıxış edən elm və təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov olimpiadaya qoşulan bütün qardaş türk ölkələrinin komandalarını təbrik edib.

Ortaq Türk Dünyası Olimpiadası 2023-cü ilin "Heydər Əliyev İli" və "Şuşa şəhərinin "Türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı" elan edilməsi ilə bağlı tədbirlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamlarından irəli gələn vəzifələrin icrası çərçivəsində təşkil olunub.

Daha sonra türk ölkələrinin təmsil edən olimpiada iştirakçılarının və qaliblərinin mükafatlandırılma mərasimi keçirilib.

Tədbir türk xalqlarının rəqsləri əsasında hazırlanmış kompozisiya ilə başa çatıb.

Mərasimdə BŞTİ-nin müdiri Mehriban Vəliyeva, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli, Milli Məclisin deputatları, Türkiyə, Qazaxıstan, Özbəkistan, Qırğızıstan respublikalarının ölkəmizdəki səfirləri, Elm və Təhsil Nazirliyinin və BŞTİ-nin müvafiq struktur bölmə rəhbərləri, ümumi təhsil müəssisələrinin direktorları, şagirdlər, müəllimlər, KİV nümayəndələri və digər qonaqlar iştirak ediblər.

Beynəlxalq SCIMAGO tədqiqat mərkəzinin reyting cədvəlində Azərbaycan elminin yeri

Bu ilin may ayında "Scimago Journal & Country Rank" portalı dünyanın 233 ölkəsinin bütövlükdə və ayrı-ayrı elm sahələri üzrə 2022-ci ilin bibliometrik nəticələrinə görə reyting cədvəlini tərtib etmişdir. Reyting cədvəlində çap olunan elmi sənədlərin sayı, istinad olunan sənədlərin sayı, istinadların sayı, özünə istinadların sayı, bir sənədə düşən istinadların sayı və H-indeksi öz əksini tapmışdır.

Dünyanın 5 ən qabaqcıl ölkəsinin, Azərbaycana qonşu ölkələrin və Cənubi Qafqaz ölkələrinin bütün elm sahələri üzrə yeri və 3 əsas parametrlə göstəriciləri cədvəl 1-də göstərilmişdir.

Cədvəldən göründüyü kimi ölkələr çap olunan sənədlərin sayına görə sıraya düzülüşlər. Bu sıra istinadların sayına təqribən uyğun gəlir, lakin H-indeksinin qiymətlərində kənar çıxışlar müşahidə olunur.

Portal ayrı-ayrı elm sahələri üzrə də ölkələrin yerlərini müəyyən edir. Cədvəl 2-də yalnız Cənubi Qafqazın 3 ölkəsinin 2022-ci ilin yekunlarına görə fizika və astronomiya, riyaziyyat, kimya, yer elmləri, kompüter elmləri və digər sahələr üzrə bibliometrik göstəriciləri əks etdirilmişdir.

Cədvəl 1 və 2-dən göründüyü kimi bütün elm sahələrinin yekun göstəricisinə görə Azərbaycan 233 ölkə arasında 91-ci yerdə olduğu halda kimya və riyaziyyat sahəsində Azərbaycan 69 və 71-ci yerlərdə, fizika və astronomiya, yer elmləri və kompüter elmləri sahəsində isə 78, 79 və 88-ci yerlərdə qərarlaşmışdır. Cədvəldə göstərilən 8 elm sahəsindən 5-də Azərbaycan Cənubi Qafqazda 1-ci yerdədir.

Scimago portalında elmi-tədqiqat yönümlü bütün qurumların, o cümlədən, universitetlərin, elmi-tədqiqat institutlarının, milli və özəl laboratoriyaların və digərlərinin 16 indikator və 3 istiqamət üzrə (tədqiqat, innovasiya və sosial) reytingləri 2023-cü ilin mart ayı üçün göstərilmişdir. Reyting cədvəlində yalnız bibliografik göstəriciləri müəyyən həddən yüksək olan 9000-ə yaxın elm yönümlü qurum var.

Cədvəl 1.

Yer	Ölkə	Sənədlər	İstinadlar	H-indeksi
1.	Çin	1009894	1135104	1231
2.	ABŞ	702840	735027	2898
3.	Hindistan	275367	252555	812
4.	Böyük Britaniya	286145	308133	1840
5.	Almaniya	203406	226806	1602
12.	Rusiya Federasiyası	108464	62208	728
15.	İran	78184	96263	462
17.	Türkiyə	71810	74836	571
89.	Gürcüstan	2207	3491	237
91.	Azərbaycan	1998	2400	149
100.	Ermənistan	1411	1962	228

Cədvəl 2.

Elm sahəsi	Ölkə	Yer	Sənədlərin sayı	İstinadlar	H-indeksi
Fizika və Astronomiya	Ermənistan	73	453	531	197
	Azərbaycan	78	370	350	117
	Gürcüstan	81	316	482	160
Riyaziyyat	Azərbaycan	71	414	269	51
	Gürcüstan	85	209	92	61
	Ermənistan	94	117	42	55
Kimya	Azərbaycan	69	368	213	54
	Ermənistan	92	113	55	47
	Gürcüstan	104	63	60	66
Yer elmləri	Azərbaycan	79	163	64	48
	Gürcüstan	92	91	71	80
	Ermənistan	98	70	60	87
Kompüter elmləri	Azərbaycan	88	289	173	39
	Gürcüstan	108	108	84	50
	Ermənistan	116	80	20	25
Biokimya, genetik və molekulyar biologiya	Gürcüstan	90	172	379	85
	Ermənistan	101	111	104	62
	Azərbaycan	109	84	217	48
İncəsənət və humanitar elmlər	Gürcüstan	82	69	16	37
	Ermənistan	86	62	18	30
	Azərbaycan	93	49	2	14
İctimai elmlər	Azərbaycan	95	225	101	27
	Gürcüstan	98	202	197	63
	Ermənistan	118	98	13	28

SCImago
Journal & Country
Rank

2023-cü ildə reyting cədvəlində Azərbaycandan 5 universitet, AMEA, Elm və Təhsil Nazirliyinin tabeliyinə verilmiş 3 elmi-tədqiqat institutunun adı var. Qeyd etmək lazımdır ki, Fizika İnstitutu və Riyaziyyat və Mexanika İnstitutu bir neçə ildir ki, həmin cədvəldə yer aldığı halda 2023-cü ildə ilk dəfə olaraq Kataliz və Qeyri-üzvi Kimya İnstitutu da həmin reyting cədvəlinə daxil edilmişdir. Beləliklə, mötəbər beynəlxalq reyting cədvəlində yer alan elmi-tədqiqat institutlarımızın sayı 3-ə çatmışdır.

Azərbaycandan olan elm yönümlü qurumların ölkədə və dünyada innovasiya və tədqiqat üzrə Reyting cədvəllərində yerləri aşağıda verilmişdir.

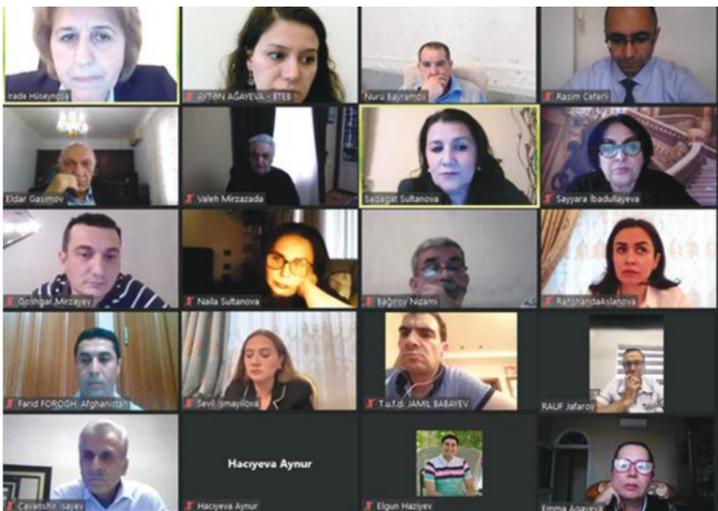
Ümid etmək olar ki, Azərbaycanın elm yönümlü qurumları bundan sonra da müsbət dinamika göstərərək Beynəlxalq reytinglərdə mövqelərini yaxşılaşdıracaqlar.

Dilqəm TAĞIYEV
AMEA-nın vitse-prezidenti,
akademik

Ölkədə	Dünyada	Qurumun adı
Innovasiya reytingi		
1	7173	AMEA
2	7878	Bakı Dövlət Universiteti
3	8004	Fizika İnstitutu
4	8083	Kataliz və Qeyri-üzvi Kimya İnstitutu
4	8083	Azərbaycan Universiteti
4	8083	Riyaziyyat və Mexanika İnstitutu
4	8083	Azərbaycan Dövlət İqtisadiyyat Universiteti
4	8083	Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti
4	8083	Azərbaycan Tibb Universiteti
Tədqiqat reytingi		
1	4376	Azərbaycan Dövlət İqtisadiyyat Universiteti
2	5148	Azərbaycan Universiteti
3	6268	Fizika İnstitutu
4	6618	AMEA
5	6789	Riyaziyyat və Mexanika İnstitutu
6	8006	Bakı Dövlət Universiteti
7	8021	Azərbaycan Tibb Universiteti
8	8112	Kataliz və Qeyri-üzvi Kimya İnstitutu
9	8333	Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti

Biologiya, aqrar və tibb elmləri üzrə Problem şurasının iclası

Azərbaycan Respublikası Elmi Tədqiqatların Əlaqələndirilməsi Şurasının (ETƏŞ) Biologiya, aqrar və tibb elmləri üzrə Problem şurasının növbəti iclası keçirilib.

Iclasda Problem şurasının işçi qruplarının üzvləri, eləcə də iddiaçılar, müvafiq dissertasiya işlərinin elmi rəhbərləri və məsləhətçiləri iştirak ediblər. AMEA-nın vitse-prezidenti, Problem şurasının sədri akademik İradə Hüseynova "Zoom" proqramı üzərindən keçirilən iclası açaraq gündəlikdə duran məsələlər haqqında şura iştirakçılarına məlumatlandırılıb.

Iclasda tibb üzrə 18 dissertasiya mövzusu müzakirəyə çıxarılıb. Dissertasiya mövzuları t.e.d., dosent Rasim Cəfəri tərəfindən təqdim edilib. Müzakirəyə çıxarılmış bəzi mövzuların adında dəyişikliklər edilməklə 17 iş müsbət qiymətləndirilərək qeydiyyatla alınıb, 1 iş yenidən müzakirə üçün geri qaytarılıb.

Astanada keçirilən Türk dünyasının ortaq əlifbası komissiyasının ilk iclası

Beynəlxalq Türk Akademiyası, Türk Dövlətləri Təşkilatı Katibliyinin (TDT) dəstəyi ilə Astanada Türk dünyasının ortaq əlifbası komissiyasının ilk iclası keçirilib.

Iclasda Komissiyanın üzvləri, türk ölkələrinin dilçilik elmi-tədqiqat institutlarının əməkdaşları, eləcə də digər ixtisaslaşmış mütəxəssislər iştirak ediblər.

2021-ci ildə TDT Dövlət Başçıların VIII Zirvə Toplantısında qəbul edilmiş "Türk Dünyasına Baxış - 2040" strateji sənədində qeyd olunur ki, qarşıya qoyulan vəzifələrdən biri də öz dövlətlər arasında daha səmərəli ünsiyyətin təmin edilməsi üçün əlifba və terminologiyada birliyə nail olmaqdır.

Beynəlxalq Türk Akademiyasının prezidenti, akademik Şahin Mustafayev forum iştirakçılarına ünvanladığı salamlama nitqində qeyd edib ki, türk xalqlarının latın qrafikası əsasında ortaq əlifbaya keçidi məsələsi ilk dəfə 100 il əvvəl Bakı şəhərində keçirilən I Türkoloji Qurultayda müzakirə olunub.

Onun sözlərinə görə, 1991-ci ildə isə türk dövlətlərinin müstəqillik əldə etməsi ilə çoxdankı təşəbbüs yenidən gündəmə gəlib.

Iclasda Dilçilik İnstitutunun baş direktoru, professor Nadir Məmmədli "Ortaq türk əlifbası" mövzusunda məruzə edib. Professor bildirib ki, Azərbaycanın dil siyasəti Azərbaycan dövlətçilik tarixinin ən önəmli qoludur. Ümumi kök və mədəniyyətə sahib olan türk xalqlarının bir-biri ilə sürətli inteqrasiya proseslərinin gətirdiyi müasir mərhələdə bu xalqların ortaq əlifbasının olması müstəsna əhəmiyyətə malikdir. Hər bir ədəbi dilin inkişafında əlifba əsas rol oynayır, yazılı ədəbi dillər əlifba vasitəsilə yüksək tərəqqiyə ucala bilər. Şübhəsiz ki, yaradılan ümumtürk ədəbi dilinin formalaşması və inkişafında da türk xalqları üçün ortaq əlifba xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Nadir Məmmədli qeyd edib ki, latın qrafikası əsasında ortaq əlifbanın yaradılması türkdilli xalqların tarixini, ədəbiyyat və mədəniyyətini, folklorunu, adət-ənənələrini öyrənməkdə, təbliğ etməkdə böyük rol oynayacaq. Türk dünyası üçün son dərəcə zəruri olan bu problemin həlli bütün ziyalıların, o cümlədən xüsusi olaraq türkoloqların qarşısında təxirəsalınmaz bir vəzifə kimi durmaqdadır.

Türk Dilçilik Cəmiyyətinin vitse-prezidenti Yüksel Özgen qeyd edib ki, əlifba birliyi türk xalqlarını daha da yaxınlaşdıracaq.

Türk Dilçilik Cəmiyyətinin prezidenti Osman Mert isə qədim dövrlərdə əcdadlarımızın yüksək yazılı mədəniyyətə malik olduğunu və bu gün müstəqil dövlətlərin bu ənənəni davam etdirmək qismətinə nail olduqlarını xatırladı.

Beynəlxalq Türk Akademiyasının prezidenti Şahin Mustafayev keçirdiyi dördüncü sessiyada iclasın yekun sənədləri qəbul edilib.

AMEA-nın MÜHÜM ELMİ NƏTİCƏLƏRİ

Əlyazmalar İnstitutunun cari ildə fəaliyyəti

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu orta əsrlər Şərqi yazılı abidələrinin toplanması, sistemləşdirilməsi, mühafizəsi, tədqiqi və nəşrə hazırlanması üzrə vahid bir mərkəz kimi həm ölkəmizdə, həm də xaricdə böyük nüfuz qazanmışdır.

Bu mötəbər elmi-tədqiqat müəssisəsinin son illərdə elmi-mədəni əlaqələri genişlənməmiş, xarici ölkə kitabxanalarından əldə edilən yazılı abidələrimizin surətləri hesabına və ölkənin regionlarından toplanan yeni yazılı materiallar sayəsində institutun əlyazma kolleksiyası daha da zənginləşmişdir. Demək olar ki, hər gün ölkənin və xarici dövlətlərin nüfuzlu elmi-tədqiqat müəssisələrinin, ali təhsil ocaqlarının görkəmli alimlərinin institutun kitabxanasında tədqiqat apararkən görmək olar. Zəngin əlyazma xəzinəsi olan institutda tez-tez elmi konfranslar, sessiyalar keçirilir, seminarlar təşkil olunur.

Institutda dövlət başçısının müvafiq fərman və sərəncamlarının, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti, AMEA-nın Rəyasət Heyəti, Humanitar və İctimai Elmlər Bölməsinin müvafiq qərarlarının icrası ilə bağlı görülən işlər, şöbələrdə aparılan elmi tədqiqatlar, çap olunan kitablar, əməkdaşların elmi ezamiyyətləri, xarici ölkələrin müvafiq elmi mərkəzləri ilə əməkdaşlıq, elmin təhsilə inteqrasiyası, əldə olunan nailiyyətlərin ictimaiyyətə çatdırılması və digər məsələlər onu dünyanın əsas əlyazma mərkəzləri ilə rəqabət göstərə biləcək elmi-tədqiqat kimi xarakterizə etməyə imkan verir.

Hazırda Institutda akademik Teymur Kərimlinin rəhbərliyi altında Azərbaycan ədəbi və elmi-ictimai fikrinin bizə gəlib çatmış maddi nümunələrinin (türkdilli, farsdilli, ərəbdilli, multidisiplinar əlyazmaların, daşbasma kitablarının, tarixi-arxeografik sənədlərin, şəxsi arxivlərin) toplanması, sistemə salınması, qorunması, tədqiqi, kataloqlaşdırılması, bibliografiyaların hazırlanması, resursların elektronlaşdırılması, beynəlxalq arenaya çıxarılması və təbliği istiqamətində mətnşünaslıq, elmi-tənqidi mətnlərin tərtibi, ilkin mənbələrin tədqiqi və nəşri, mənbəşünaslıq, tarixi mənbələrin tədqiqi və nəşri, yazılı materialların dezinfeksiya və konservasiyası, stasionar və səyyar sərgilərin təşkili, kitabşünaslığın, bibliografiyaşünaslığın, kitabxanaşünaslığın nəzəri və təcrübi məsələlərinin öyrənilməsi problemləri üzərində iş aparılır.

Elmi-tədqiqat müəssisəsində cari ildə icra olunan mühüm tədqiqat işlərindən "Heydər Əliyev AMEA M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun əməkdaşlarının tədqiqatlarında" mövzusunda annotasiyalı bibliografiyanın, Institutda saxlanılan "Qarabağ dair əski çap kitabları kataloqu"nun, "Qarabağ şairlərinin şeir antologiyası"nın tərtibini, Xosrov Şaiq Qarabaği "Külliyatı"nın, Əlabbas Müznibin "Azərbaycan şairləri" təzki-rəsinin müasir əlifbada nəşrə hazırlanmasını, Azərbaycandakı Türkiyə ilə bağlı əlyazmaların tekstoloji-filoloji tədqiqini, Nəsirəddin Tusinin "Övsafül-əşraf" və "Bist bab dər mərifətül-üsturlab" risalələrinin tərcüməsini, Hüseynqulu Sarabskinin şəxsi arxivinin təsvirini, Nizami Gəncəvi "Xəmsə"sinin elmi-tənqidi mətninin yenidən işlənməsi və təkmilləşmiş nəşrinin hazırlanmasını, şairin yaradıcılığının klassik türk ənənələri kontekstində tədqiqini və əsərlərinin Azərbaycan dilinə tərcümə problemlərinin ilkin qaynaqlarla müqayisədə

öyrənilməsinə, Azərbaycan və digər İslam Şərqi xalqlarının ən nəfis əlyazma nümunələrindən ibarət sərginin təşkilini və s. göstərmək olar.

Institutda ölkə başçısının müvafiq sərəncamına əsasən, 2023-cü ilin "Heydər Əliyev İli" elan olunması ilə bağlı bir sıra işlər də icra olunmuşdur. Onlardan ən mühümü kimi AMEA Rəyasət Heyətinin və AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun Elmi Şurasının müvafiq qərarları ilə nəfis şəkildə nəşr olunan institutun baş direktoru, akademik Teymur Kərimlinin "Heydər Əliyev və klassik irs" adlı monoqrafiyasını qeyd etməliyik. Monoqrafiyada Ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycan klassik irsinə sevgi və qayğısından, bu irsin öyrənilməsi, tədqiqi və təbliği istiqamətindəki unudulmaz fəaliyyətindən bəhs edib. Kitabda Ümummilli liderin müxtəlif səviyyəli dövlət tədbirlərindəki çıxışlarından, ziyalılarla görüşlərində səslənən nitqlərindən, imzaladığı mühüm fərman və sərəncamlarından nümunələr gətirilərək onun klassik mədəni irsimizin böyük hamisi olduğu diqqətə çatdırılıb. Həmçinin monoqrafiyada Ulu öndərin Azərbaycan yazılı abidələrinə, eləxüsus əlyazma irsimizə qayğısı, onun Respublika Əlyazmalar Fondunun xüsusi elmi tədqiqat institutu statusu almasında və müəssisənin maddi-texniki bazasının yüksəldilməsindəki rolu və başqa xidmətləri xüsusi vurğulanıb. Qeyd edək ki, yeni nəşrin elmi məsləhətçisi AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyliydir.

Bundan əlavə, Əlyazmalar İnstitutu Ulu öndərin jubileyi çərçivəsində başqa layihələr də həyata keçirir. Məsələn, 18 aprel 2023-cü il tarixində Institutda "Heydər Əliyev və Azərbaycan" mövzusunda respublika elmi konfransı baş tutub. Cari ilin 14-15 iyun tarixlərində isə "Heydər Əliyev və Əlyazmalar İnstitutu" mövzusunda Respublika konfransının təşkili planlaşdırılıb.

Əlyazmalar İnstitutunun Beynəlxalq elmi-mədəni əlaqələr Şöbəsi Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 100 illiyinə həsr olunmuş, İnstituta müxtəlif illərdə hədiyyə olunan əlyazmalardan ibarət sərgi hazırlayıb. Sərgidə institutun xəzinəsində mühafizə olunan digər mühüm əlyazma nümunələri ilə yanaşı, Ulu Öndər Heydər Əliyevin 2023-cü ildə Əlyazmalar İnstitutuna hədiyyə etdiyi "Kitabi-Dədə Qorqud"un Drezden nüsxəsi və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 2022-ci ildə Əlyazmalar İnstitutuna hədiyyə etdiyi Məhəmməd Füzulinin əsərlərinin Daşkənd nüsxəsinin faksimili də nümayiş olunur.

Institutda həmçinin gənc kadrların hazırlığına da xüsusi önəm verilir. Məsələn, 17 mart 2023-cü il tarixində keçirilən "Əlyazma abidələrinin bərpası: müasir elmi texniki tərəqqi"

mövzusunda elmi sessiyada Bakı Dövlət Universiteti, Bakı Slavyan Universiteti və Bakı Avrasiya Universitetinin bir qrup tələbə və müəllim heyəti, o cümlədən Əlyazmalar İnstitutun gənc əməkdaşları iştirak ediblər.

Institutun cari ildəki nəşrlərindən Xacə Nəsirəddin Tusinin "Övsafül-əşraf" və "Bist bab dər mərifətül-üsturlab" əsərlərini Rauf Şeyxzamanlı tərəfindən Azərbaycan dilinə edilən tərcüməsini, Səadət Nəsirovanın transfoneliterasiya edib, ön söz yazaraq çapa hazırladığı Mahmud bəy Mahmudbəyov və Abbas Səhəhətin "Yeni məktəb: Türk dilinin təlimi üçün üçüncü ilə məxsus qiraət" kitabını, Səvinc Rəhnulların "Əbdülsalam Axundzadə irsindən: "Cəhalət dərindən dərmanı" və "Vəz və nəsihət" adlı kitabı misal göstərmək olar.

Cari ildə Əlyazmalar İnstitutunun beynəlxalq əlaqələr istiqamətində də bəzi yeni nailiyyətlər əldə olunub. Məsələn, Əlyazmalar İnstitutu ilə Əl-Fəribi adına Qazaxıstan Milli Universitetinin Yazılı abidələr və mədəni irsin elmi-tədqiqi mərkəzi arasında qarşılıqlı əməkdaşlığa dair memorandum imzalanıb. Özbəkistanın "Zaman-Pess-Info" Nəşriyyatı ilə bağlanmış müqaviləyə əsasən, Əlyazmalar İnstitutunun fondunda qorunan özbək əlyazmalarının izahlı kataloqu hazırlanıb.

Təkcə aprel-may ayları ərzində Türkiyədən görkəmli yazıçı, tədqiqatçı-jurnalist, Atatürk nəslinin böyük araşdırmaçısı, məşhur "Çanaqqala savaşı", "Mustafa Kamal və Atatürk", "Bilinməyən şəhidliklər" və bir sıra digər kitabların müəllifi Mustafa Atmaca, "Şərqi qadını" jurnalında qadın məsələsi" mövzusunda tədqiqat apararaq Ankara Universitetinin doktorantı Elnur Köse Kızır, Başqırdıstandan Qızıl Orda tarixi, Toxtamış xan, Noqay xanlığı və başqırdlar mövzularında tədqiqat apararkən alimlər: Ufa Federal Tədqiqat Mərkəzinin Tarix Dil və Ədəbiyyat İnstitutunun əməkdaşları, tarix elmləri namizədləri - Gülsak Buliakova, İlnur Buliakov və Axat Salixov Əlyazmalar İnstitutunun materiallarından istifadə edərək elmi tədqiqat işi ilə məşğul olmuşlar.

Milli mədəni irsimizin ən mühüm qaynaqları olan qədim əlyazmalar təkcə Azərbaycan ictimaiyyətinin deyil, beynəlxalq ictimaiyyətin diqqət mərkəzindədir. Vətənimizin tarixi keçmişini, yaşımınillərlə ölçülən söz xəzinəmizi, ictimai-fəlsəfi fikir dünyamızı, milli mədəniyyətimizin yazılı qaynaqlarını özündə ehtiva edən əlyazmalarımızı dünyanın müxtəlif ölkələrindən təşrif gətirən alimlər araşdırır, öyrənir, yazılı abidələrimiz daha geniş coğrafiyada tədqiq və təbliğ olunur.

Vəfa SAHİBQIZI
AMEA M.Füzuli adına
Əlyazmalar İnstitutunun redaktoru

"İnformasiya cəmiyyətində mədəni-tarixi irsin qorunması və ötürülməsində kitabxanaların rolu" mövzusunda respublika elmi konfransı

AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasının (MEK) təşkilatçılığı ilə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illik yubileyinə həsr edilmiş "İnformasiya cəmiyyətində mədəni-tarixi irsin qorunması və ötürülməsində kitabxanaların rolu" mövzusunda respublika elmi konfransı keçirilib.

Konfransda ölkəmizin bir sıra ali təhsil ocaqlarının və kitabxanalarının əməkdaşları iştirak ediblər.

Öncə tədbir iştirakçıları Ulu Öndər Heydər Əliyevin büstü önünə gül dəstələri düzüblər, xatirəsini ehtiramla yad ediblər.

Konfransın plenar iclasında açılış nitqi ilə MEK-in baş direktoru, professor Məmməd Əliyev çıxış edib. Bildirilib ki, sözügedən konfrans Prezident İlham Əliyevin "Azərbaycan Respublikasında 2023-cü ilin "Heydər Əliyev İli" elan edilməsi haqqında" Sərəncamının icrası ilə əlaqədar AMEA-nın Tədbirlər planı çərçivəsində keçirilir. Məmməd Əliyev onu da qeyd edib ki, cari il çərçivəsində MEK tərəfindən ərəşəyə gələn və Vikipediya Ulu Öndər ilə bağlı yaradılan 100 məqalə, eləcə də "Heydər Əliyevin müdrik kəlamları" adlı layihələr və "Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev" (AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasının fondunda olan materiallar əsasında) adlı bibliografik göstərici tezliklə ictimaiyyətə təqdim ediləcək.

Tədbirdə AMEA-nın vitse-prezidenti vəzifəsini icra edən, Şərqişnaşlıq İnstitutunun baş direktoru, akademik Gövhər Baxşəliyeva iştirakçıları salamlayaraq sözügedən konfransın çox mühüm məsələyə həsr olunduğunu qeyd edib. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin Azərbaycan tarixində müstəsna rolundan bəhs edən akademik, Ulu Öndərin xalqımızın tarixinə böyük qurucu şəxsiyyət və xilaskar kimi düşərək həm sovet dövründə, həm də müs-

təqillik illərində Azərbaycana əvəzsiz xidmətlərindən danışıb. Akademik Gövhər Baxşəliyeva, həmçinin çox mükəmməl təhsil alaraq dərin mütaliyəyə sahib şəxsiyyət olan Ulu Öndərin həyatımızın hər bir sahəsinə olduğu kimi elmə, təhsilə daim xüsusi qayğı ilə yanaşdığını qeyd edib. Diqqətə çatdırılıb ki, Ümummilli Lider Heydər Əliyev də Mustafa Kamal Atatürk kimi həyatını xalqına həsr edib və tariximizdə həlledici rola malik rəhbər olub.

Sonra UNEC Kitabxana İnformasiya Mərkəzinin direktoru, t.ü.f.d. Adilə Abdullayeva "Heydər Əliyev irsi dünya kitabxanalarında" mövzusunda məruzə edib. Məruzəçi Ümummilli Liderin irsi, həyat və fəaliyyətinə dair nəşrləri dünya kataloqunda - "WorldCat"da araşdırdığını qeyd edib. Bildirilib ki, araşdırma zamanı kataloqda Ulu Öndərə həsr olunan 1000-dən çox nəşr müəyyən olunub. Müxtəlif dillərdə olan bu nəşrlərə 710 çap kitabı, elektron kitab, dissertasiya, əlyazma, məqalələr, arxiv materialları, eləcə də 8 mikrofilm daxildir. Adilə Abdullayeva onu da qeyd edib ki, nəşrlər ABŞ, Fransa, Almaniya, Kanada da daxil olmaqla dünyanın 45 kitabxanasında saxlanılır.

ADA Universiteti Kitabxanasının direktoru, tex.ü.f.d. Elçin Məmmədovun "Heydər Əliyev irsinin öyrənilməsi məqsədilə elektron bibliografik bazaların yaradılması: ADA Universiteti Kitabxanasının təcrübəsi əsasında" mövzusunda məruzəsi də iştirakçılar tərəfindən maraqla qarşılanıb. Çıxışçı qeyd edib ki, il ərzində universitet kitabxanası tərəfindən "Heydər Əliyev 100" kolleksiyası formalaşdırılıb və kitablar ətrafı bibliografik sahələr üzrə təsvir olunaraq dünya kataloqunda yerləşdirilib.

Konfransda BDU-nun Elmi Kitabxanasının direktoru, dosent Nigar İsmayılovanın "Bakı Dövlət Universiteti Heydər Əliyevin çıxışlarında" adlı məruzəsi dinlənilib. Çıxışçı 104 yaşlı BDU-nun ən şöhrətli məzunları arasında Ümummilli Liderin olduğunu fəxrle vurğulayıb, prezidentliyi dövründə BDU-ya olan xüsusi diqqətindən danışaraq, müxtəlif zaman kəsiyində Ulu Öndərin universitet haqqında fikirləri səsləndirilib.

Daha sonra konfrans öz işini sessiyalarla davam etdirib. Mövzu ətrafında iştirakçıların çıxışları dinlənilib, təqdimatları nümayiş olunub.

AMEA-nın Gəncə Bölməsi tərəfindən "Heydər Əliyev və Gəncə" monoqrafiyası çap olunub

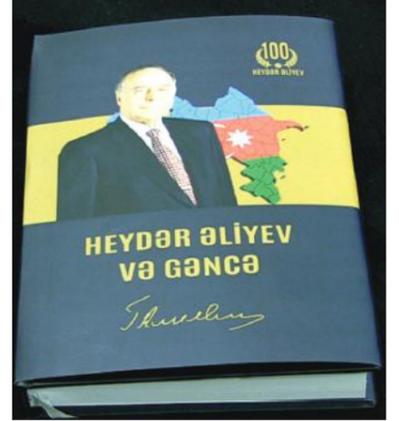
AMEA-nın Gəncə Bölməsi tərəfindən "Heydər Əliyev İli" çərçivəsində Ulu Öndərin anadan olmasının 100 illiyi ərəfəsində "Heydər Əliyev və Gəncə" adlı monoqrafiya işıq üzü görüb.

"Elm" nəşriyyatında çapdan çıxan kitab Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illiyi münasibətilə Gəncədə keçirilən ümumşəhər tədbiri zamanı geniş ictimaiyyətə təqdim edilib.

"Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 100 illiyinə həsr edilən monoqrafiyanın yazılmasında məqsəd Azərbaycan dövlətçiliyinin memarı və qurucusu olan bu dahi şəxsiyyətin respublikaya rəhbərlik etdiyi dövrdə Gəncə şəhərində ictimai-siyasi və iqtisadi sahədə həyata keçirdiyi nəhəng layihələri bir daha yada salmaq, onların mahiyyətini gələcək nəsələ çatdırmaq və şəhərimizin inkişafında rolunu qeyd etməkdir. Ümummilli Lider Heydər Əliyev irsinin öyrənilməsi və həyata keçirdiyi möhtəşəm işlərin tədqiqi və araşdırılması müstəqil dövlətçiliyimizin qorunub saxlanılmasında və inkişafında böyük əhəmiyyət kəsb edir", - deyərək kitabın giriş hissəsində qeyd olunub.

Respublikamızın ikinci şəhərinin başlıca elm ocağının, AMEA-nın Gəncə Bölməsinin əməkdaşlarının Ulu Öndərin yubileyinə daha bir ərməğan kimi hazırladığı "Heydər Əliyev və Gəncə" monoqrafiyasının layihə rəhbəri bölmənin sədri, akademik Fuad Əliyevdir. Kitabda Ulu Öndər Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərlik etdiyi dövrlərdə onun Gəncəyə səfərləri barədə müfəssəl məlumat, bu səfərlər zamanı Ümummilli Liderin çıxışlarının və dialoqlarının tam mətnləri ilə yanaşı, Gəncədə olan elm, təhsil, səhiyyə və mədəniyyət xadimlərinin Ulu Öndərlə bağlı xatirələri də yer alıb.

Kitab istər elmi-kütləvi, istərsə də tədqiqat xarakterli mötəbər mənbədir.

Gəncə Bölməsində

"Heydər Əliyev və Nizami Gəncəvi irsi" mövzusunda dəyirmi masa

Elm və Təhsil Nazirliyi, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Gəncə Bölməsi və Mədəniyyət Nazirliyinin Gəncə Regional Mədəniyyət İdarəsi Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş "Heydər Əliyev və Nizami Gəncəvi irsi" adlı dəyirmi masa keçirilib.

Tədbirə Şirvan şəhəri 16 sayılı orta məktəbin şagirdləri də dəvət olunublar. Əvvəlcə iştirakçılar Ulu Öndər Heydər Əliyevin Gəncənin mərkəzindəki abidəsini ziyarət edərək, önünə gül-çiçək dəstələri qoyublar.

Tədbiri giriş sözü ilə açan AMEA-nın Gəncə Bölməsinin sədri, akademik Fuad Əliyev iştirakçıları, o cümlədən Şirvan şəhəri 16 nömrəli məktəbin müəllimi Şəhla Məcidova və onun şagirdlərini salamlayaraq, bu tədbirin özünəməxsus maarifçi missiya daşdığını vurğulayıb. O, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin zəngin irsinin gənc nəsələ daha dolğun çatdırılması yönündə bu cür görüşlərin olduqca əhəmiyyətli olduğunu bildirib. Akademik F.Əliyev, həmçinin Ulu Öndərin Azərbaycanın inkişafı strategiyasında Gəncə şəhərinə xüsusi diqqət ayırdığını, eləcə də böyük mütəfəkkirimiz Nizami Gəncəvi irsinin öyrənilməsi və təbliğinə millətimizin mənəvi qüdrətinin yüksəlişi üçün vacib ideoloji məsələ kimi baxdığına diqqət çəkib.

Dəyirmi masada çıxış edən Gəncə Regional Mədəniyyət İdarəsinin müdir əvəzi Süleyman Əliyev, Şirvan şəhəri 16 nömrəli orta məktəbin dil-ədəbiyyat müəllimi, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Şəhla Məcidova, Gəncə şəhəri Heydər Əliyev Mərkəzinin nümayəndəsi İlknur İsgəndərova, Gəncə şəhəri 11 nömrəli məktəbin direktor müavini Həqiqət Hacıyeva, Gəncə şəhəri Nizami Muzeyinin direktoru Elşən Hacıyev və AMEA Gəncə Bölməsi Nizami Gəncəvi Mərkəzinin direktoru, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Əlimuxtar Muxtarov çıxış ediblər. Çıxışlarda Ümummilli Lider Heydər Əliyevin millətimize və dövlətçiliyimizə naminə əzmkar fəaliyyəti, eləcə də onun Nizami Gəncəvinin yaradıcılığı və fəlsəfəsinə həssas münasibətindən danışılıb.

Tədbirə qatılan Şirvan məktəbliləri üçün Gəncənin tarixi və görməli yerlərinə maraqlı ekskursiya da təşkil edilib.

Sonra məktəblilər Heydər Əliyev Mərkəzində, Nizami Gəncəvi Məqbərəsində, Nizami Gəncəvi Muzeyində, "İmamzadə" dini-tarixi kompleksində, Cavad xan Türbəsinə, Gəncə Dövlət Filarmoniyasına, Məhsəti Gəncəvi Mərkəzində, Şah Abbas cümə məscidi və Çökək hamam tarixi memarlıq kompleksində, eləcə də Gəncə şəhərinin raket hücumuna məruz qalan ərazisində olublar. AMEA-nın Gəncə Bölməsinin əməkdaşları tərəfindən məktəblilərə bu əlamətdar yerlər haqda ətraflı məlumatlar verilib.

"Heydər Əliyev - gənclər siyasəti və sabahın alimləri" adlı tədbir

Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin Polimer Materialları İnstitutunun Gəncə Alim və Mütəxəssislər Şurasının təşkilatçılığı ilə Sumqayıt şəhər Gənclər evində Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 100 illik yubileyinə həsr olunan "Heydər Əliyev - gənclər siyasəti və sabahın alimləri" adlı tədbir keçirilib.

Tədbiri giriş sözü ilə Sumqayıt şəhər Gənclər və İdman Baş İdarəsinin rəisi Elgün Hübətov açdı.

Sonra Ulu Öndər Heydər Əliyevin və ölkəmizin ərazi bütövlüyü uğrunda şəhid olan qəhrəmanlarımızın əziz xatirələri bir dəqiqəlik sükutla yad edildi.

Elgün Hübətov ölkəmizdə həyata keçirilən dövlət gənclər siyasətindən, gənclərə göstərilən diqqət və qayğıdan, Sumqayıt şəhərində gənclərin inkişafı, məşğulluğu və asudə vaxtlarının səmərəli keçirilməsi istiqamətlərində görülmüş işlərdən danışdı.

Sonra Polimer Materialları İnstitutunun elmi katibi kimya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Solmaz Rzayeva tariximizin parlaq simalarından biri olan

Heydər Əliyevin həyat və fəaliyyətindən, onun Azərbaycana rəhbərlik etdiyi dövrlərdə gördüyü misilsiz işlərdən bəhs edib.

Daha sonra Beynəlxalq əlaqələr və qrant layihələri şöbəsinin müdiri Esmira İmanova görkəmli oftalmoloq-alim Zərifə Əliyevanın həyatı, oftalmologiyanın inkişafına verdiyi töhfələr, Azərbaycanda göz xəstəlikləri, o cümlədən traxoma, gözün peşə xəstəliklərinə dair apardığı fundamental tədqiqatlar, işləyib-hazırladığı effektiv müalicə metodları və profilaktik tədbirlərdən danışdı.

Tədbirdə Poliefir- və polikarbonat materiallar laboratoriyasının kiçik elmi işçisi Ülviyyə İsmayılovanın "Heydər Əliyevin Sumqayıt şəhərinə xüsusi diqqəti", Xüsusi təyinatlı oliqomerlər və polimerlər laboratoriyasının kiçik elmi işçisi Gülgün Xanbabayevanın "Heydər Əliyevin xarici siyasəti", Polimerlərin mexaniki-kimyəvi modifikasiyası və emalı laboratoriyasının kiçik elmi işçisi Sevda Abdalovanın "Elm və təhsilin inkişafında Heydər Əliyevin rolu" mövzularında məruzələri dinlənilib.

Vətən Müharibəsi qazisi polkov-

nik-leytenant Ehtiram Məmmədov çıxış edərək Ulu Öndər Heydər Əliyevin ölkəmizin hərbi təhlükəsizliyinin təmin edilməsi sahəsində gördüyü misilsiz işlərdən, mahir siyasətçinin daxili hərbi-siyasi sabitliyin, vətəndaş həmrəyliyi, xalqın birliyinin təmin edilməsi sahələrindəki xidmətlərindən, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə 44 günlük Vətən müharibəsində əldə etdiyimiz tarixi zəfərdən danışdı.

Sonda Polimer Materialları İnstitutunun baş direktoru, AMEA-nın müxbir üzvü Bəxtiyar Məmmədov çıxış edərək Heydər Əliyev və Zərifə Əliyevanın 100 illik yubileylərinin keçirilməsi ilə bağlı Prezident İlham Əliyevin sərəncamlarına əsasən bir sıra silsilə tədbirlərin keçirildiyini bildirdi. Bəxtiyar Məmmədov Heydər Əliyevin Azərbaycan elminin inkişafı, bu sahədə mövcud olan problemlərin aradan qaldırılması və Azərbaycanda dünyanın inkişaf etmiş ölkələrinin təcrübəsinə uyğun strategiyaların həyata keçirilməsi məqsədi ilə elmin inkişafına göstərdiyi diqqət və qayğıdan danışdı. O, uzaqgörən rəhbərin başladığı işlərin onun layiqli davamçısı İlham Əliyev tərəfindən uğurla həyata keçirildiyini bildirdi. Alim gənclərin hərtərəfli qayğı ilə əhatə olunduqlarını, gənclər siyasətinin dövlət siyasətinin mühüm istiqamətlərindən biri kimi müəyyənləşdirildiyini və gənclərin onlara verilən imkanlardan layiqli istifadə etmələrinin təqdirəlayiq olduğunu söyləyib.

Tədbirin sonunda Elgün Hübətov iştirakçılara təşəkkürünü bildirərək belə tədbirlərin keçirilməsinin faydalı olduğunu vurğulayıb.

Qlobal problemlərin həllinə yönələn multidissiplinar tədqiqatlar

Əxlaq, mənəviyyat elmin qütb ulduzu olmalıdır.

(Stanislas de Buffler)

Müasir dövrün çağırışları multidissiplinar tədqiqatların aktuallığını artırmaqda davam edir. Bu cür tədqiqatların səmərəliliyi haqqında fikirləri alimlər uzun illərdir ki, irəli sürür.

Hələ 1990-cı illərin sonlarında "Energy, ecology, economy" jurnalında rus və ingilis dillərində professor F.Q.Əliyev və akademik Ç.M.Cuvarlının (Beynəlxalq Ekoenergetika Akademiyası) həmmüəllifi olduqları "Energetikanın inkişafının sosial nəticələri" ("Социальные последствия развития энергетики") adlı məqalə nəşr edilib.

Texniki tərəqqinin tərkib hissəsi olan energetikanın inkişafının yalnız elmi-texniki deyil, eləcə də sosial mənə kəsb etdiyini qeyd edən alimlərimiz məhz energetikanın inkişafının Yer üzündə əhalinin təbii artımına son qoyacağını vurğulayaraq planetimizdə ekoloji təzadlıq şərtləndirən amillər haqqında ətraflı bəhs ediblər. Onların fikrincə, bütün dünyanın enerji sistemlərinin ümumi gücü (100 mlrd kVt) ilə şərtlənən istilik baryeri mövcuddur ki, bu baryeri keçdikdə Yer kürəsində yolverilməz dəyişikliklər baş verə, əhali sayının 10 milyardı aşması tərəqqini əvvəl ləngidə, sonra isə tam dayandıra bilər.

Görkəmli fizik-alimlərimiz irəli sürdükleri fikirlərin sosioloq, politoloq və filosoflar tərəfindən daha dərindən təhlil edilməsi, gələcəyin qlobal strukturu ilə bağlı həm yeni bilik səviyyəsi, həm də yeni ideyaların formalaşmasına təkan verilməsi zərurətini vurğulayaraq bəşəriyyət qarşısında yaranacaq vəziyyətlə əlaqədar akademik Pyotr Kapitsanın sözləri ilə məqaləni bitirirlər: "Düşünürəm, elə bir gün gələcək ki, planetimizin bütün insanları vahid ictimai inkişaf qanununun qəbul edilməsinin zərurətini anlayacaq və bunun əsasında daha səmərəli və ədalətli ictimai qurum yaradacaqlar".

Alimlərimiz bu fikirləri təxminən 30 il bundan əvvəl söyləyib. Dövrümüzün realitətinə nəzər yetirək: son illərdə baş verən kateklizm və böhranlar, külli miqdarda insan tələfatına gətirib çıxaran təbii fəlakətlər, Covid-19 koronavirus pandemiyası və s. - bütün bunlar sanki Yer kürəsinin yaranmış vəziyyəti tarazlamağa yönələn cəhdlərdir.

Statistikani təhlil etsək aydın olar ki, Yer kürəsində əhali artımı son bir əsrdə pik nöqtəsinə çatıb. BMT-nin Əhali Fondunun məlumatına görə, XIX əsrin əvvəllərində planetin əhalisinin sayı 1 milyard, ötən əsrin 20-ci illərinin sonlarında - 2 milyard, 1960-cı ildə - 3 milyard, hər 10 ildən bir isə bir milyard artaraq 2011-ci ilin oktyabrında - 7 milyard, 2022-ci il noyabrın 15-də isə 8 milyarda çatıb. Mütəxəssislərin hesablamalarına görə, əgər say artımının dinamika kökündən dəyişməsə, təxminən 2035-ci ildə əhalinin sayı 9 milyard, 2050-ci illərin sonlarında isə 10 milyarda çatacaq.

Dünya statistikasını geniş kütlələr üçün əlçatan etmək məqsədi ilə yaradılan və tədqiqatçılar, mütəxəssislər və könüllülərdən ibarət beynəlxalq komanda tərəfindən idarə olunan Worldometer saytında əhali artımının gündəlik statistikasını real vaxt rejimində təqdim olunur. Bu saytın məlumatlarına əsasən hər saniyə belə artan sayı izləmək mümkündür.

Alimlər qeyd edir ki, 2022-ci il martın 4-nə olan əhali sayı göstəricisinə görə, Hindistan dünyanın lider ölkəsi Çini birinci yəllə üstələyir. SSRİ-nin süqutundan sonra üçüncü yerdə ABŞ qərarlaşıb. İlk onluqdan həmçinin İndoneziya, Pakistan, Nigeriya, Braziliya, Banqladək, Rusiya və Meksika dayanır. Bu statistika alimlərə Şimal-Cənub problemlərinin danışımağa əsas verir: Şimalda yerləşən inkişaf etmiş ölkələrin əhalisi praktiki olaraq çoxalmadı, bəzən isə azaldığı təqdirdə Cənubdakı "kəsib" ölkələrin əhalisi getdikcə artır və bununla da planetin müxtəlif hissələrində demografik disbalans əmələ gəlir.

Yuxarıda qeyd etdiklərimiz ekoloji və siyasi problem olmaqla yanaşı həm də dərin fəlsəfi, sosioloji və kulturoloji problemdir. Əhali artımı haqqında bir çox alimlər fikir irəli sürərək müxtəlif çıxış yolları təklif edir. Bu fikirlərin

arasında həm inzibati (məsələn, Çində Covid-19-dək mövcud olan bir uşaq qanunu), həm radikal (məsələn, görkəmli fin filosofu və yazıçısı Pentti Linkolanın əhali sayının azalmasına gətirib çıxara biləcək xəstəliklərin yaradılmasının, epidemiyaların yayılmasının, hətta terrorizmin dəstəkləməsi, insana təkamülün səhfi kimi yanaşması, insani təbiətin bədxassəli şüşü hesab etməsi və s.), həm də fikrimizcə ən doğru olan maarifləndirici, təşviqi həll yollarını qeyd edə bilərik. Düşünürük ki, düzgün ailə planlaşdırılmasına yönələn müxtəlif sosial proqramların həyata keçirilməsi, insanlarla mütəmadi aparılan maarifləndirici söhbətlər, təhsil və mədəniyyətin səviyyəsinin artırılması yaranan problemi qismən də olsa aradan qaldıra bilər.

Mütəxəssislərin bildirdiyi kimi, Yer əhalisinin artımı isti iqlim (burada Şimal-Cənub nəzəriyyəsi özünü doğruldur), mədəni və dini baxışlar, təhsilin aşağı səviyyəsi və digər amillərlə bağlıdır. Bu isə öz növbəsində ciddi ekoloji problemlərə səbəb olur. Məişət və sənaye tullantıları ətraf mühiti çirkləndirir, hazırda müşahidə olunan təbii resursların istismarı onların kəskin tükənməsi və ya bütövlüklə məhvə gətirib çıxara bilər. Bura su və ərzaq qıtlığına da əlavə etsək yaranan böhranların,

münaqişələrin, hətta müharibələrin əsasən təbii resurslar uğrunda aparıldığını görmək mümkün deyil. Mədəni vəhdətin pozulması və insanın təbiətə özünü əlaqələndirən qırıqları kulturoloqlar tərəfindən "yadlaşma vəziyyəti" kimi şərh edilir. Alimlər qlobal problemlərin həllini yeni şəxsiyyətin formalaşmasında görür ki, bu şəxsiyyət fəaliyyətinin nələyə gətirib çıxardığını anlayaraq təbiət və ətraf dünya ilə harmoniya yaratmağa çalışsın. Buna görə də dünyada ictimai düşüncənin dəyişməsi, həm insanların fərdi mədəniyyətinin, həm də ümumilikdə ictimai mədəniyyətin inkişafı bu məsələlərin həllində əsas amildir.

Qlobal problemlər bəşəriyyətin mövcudluğunu təhlükə altına salan planetar miqyaslı problemlərdir, və bütün dövrlər öz imkanlarını onların həllinə səfərbər etməlidir. Qlobal problemlər dedikdə alimlər aşağıdakı problemləri nəzərdə tutur: ekoloji, energetik, ərzaq və içməli su çatışmazlığı problemləri, əhali artımı, Şimal-Cənub problemi, Yer üzündə nüvə silahının toplanması, yeni xəstəliklər və anti-ictimai halların (mütəşəkkil cinayət, narkotikə rəvə və s.) yaratdığı problemlər, beynəlxalq terrorizm, urbanizasiya (şəhərləşmə)... Və bütün bu problemlər bir-birilə sıx bağlıdır.

Məsələn, insanların texnologiyaların fəaliyyəti nəticəsində ətraf mühitə təsir üçün tədricən əlverişsiz mühitə çevrilir. XX əsrin sonlarından başlayaraq suyun, torpağın və havanın çirklənməsinin miqyası o qədər genişləndi ki, hər il milyonlarla heyvan və bitki tələfatına gətirib çıxarır. Burada biz su ehtiyatlarının kəskin azalması, müxtəlif kimyevi elementlər, hormon və antibiotiklərin istifadəsi nəticəsində kənd təsərrüfatı məhsullarının sağlamlıq üçün təhlükəli olmasını, ilbəl artan urbanizasiya, insan sıxlığı və sənayeləşmənin yaratdığı ekoloji, fizioloji, eləcə də psixoloji mənfi təsirləri qeyd etməliyik. Məsələn, XX əsrin sonlarında planetin şəhərləşmiş ərazisi 4,69 mln kv km əhatə edib. Alimlərin hesablamalarına görə, 2070-ci ildə bu ərazi 19 mln kv km olaraq yerin ümumilikdə 12%-ni və insan həyatı üçün münbət olan 20%-dən artıq ərazisini əhatə edəcək. Bu isə biosferin vəziyyətinin kəskin şəkildə mənfiyə doğru dəyişəcək.

Ekoloji problemlər yanaşı alimlər Şimal-Cənub probleminin həllinin, yeni inkişaf etmiş və inkişafda olan ölkələr arasında mövcud olan disbalansın aradan götürülməsinin vacibliyini vurğulayır. İnkişaf etmiş ölkələrdə dünya əhalisinin təxminən dördü biri yaşasa da ümumdünya məhsulunun dördü üçü bu ölkələrdə cəmlənib. Və əksinə, inkişafda olan ölkələrdə planetin dördü üç hissəsi yaşasa da burada ümumdünya məhsulunun dördü biri istifadə edilir. Təbii ki, belə olan halda inkişafda olan ölkələrdə ərzaq və su qıtlığının, kütləvi aclığın mövcud olması təəccüb doğurmur. Şimal-Cənub problemi məhz insan artımına görə daha da kəskinləşir. Müşahidə olunan demografik partlayış sadalanan problemləri artıraraq bəşəriyyətin gələcəyini sual altına qoyur. Buna görə də müxtəlif sahələrdə çalışan alimlər həyacan təbili çalırlar.

Hazırda qlobal problemlərin həlli yollarına dair vahid konsepsiya yoxdur. Bütün təklifləri ümumiləşdirərək qeyd edə bilərik ki, bu məsələlər öz həllini kompleks şəkildə tapmalıdır. Mütəxəssislərin bir qismi (texnooptimistlər) hesab edir ki, elm və texnikanın gələcək inkişafı mənfi tendensiyalara qalib gəlməyə imkan yaradacaq. Həmçinin ərzaq qıtlığını aradan qaldıra biləcək yeni aqrotekniki texnologiyaların tətbiqinin əhəmiyyətli rolu vurğulanır. Digər alimlərin (qlobalistika və alternativistika üzrə mütəxəssislər, ekopessimistlər) fikrinə görə isə, ümumilikdə sivilizasiyanın inkişaf modelini dəyişdirmək, mühüm balansların (ekoloji, energetik, demografik və s.) qorunub saxlanılmasına əsaslanan dayanıqlı inkişafa keçid etmək lazımdır.

Təsədüfi deyil ki, XXI əsrin əvvəllərində bəşəriyyətin lazımı səviyyədə inkişafı üçün elmi-texniki tərəqqinin əsas istiqamətlərinə ciddi humanitar nəzarətin zəruriliyi fikri irəli sürülür. Bu nəzarət həm elmi ictimaiyyət, həm də cəmiyyətin özü tərəfindən həyata keçirilməlidir. Bu yanaşma post-neoklassik elmi rəşionallığın ayrılmaz hissəsidir. Bir çox inkişaf etmiş ölkələrdə alim və mühəndisin etik kodları müzakirə olunur. Əxlaqlı idrak problemi ortada qoyulur ki, burada elmi və texniki ixtiraların səbəb ola biləcəyi zərərli nəticələri qabaqcadan görərək onların qarşısını almaq məsələsi diqqət mərkəzində dayanır. Mütəxəssislər qeyd edir ki, hazırda elmi-texniki yaradıcılığın özü sosial instituta çevrilib, buna görə də onu tənzimləmək və nəzarətə saxlamaq mütləqdir. Texniki cəhətdən hər mümkün olanı həyata keçirmək olmur. Alim və mühəndisin özünə nəzarət etmək qabiliyyətinin, habelə cəmiyyətin nəzarəti olmadan bu yaradıcılıq anti-ekoloji və anti-humanist hadisəyə çevrilə bilər. Elmi-texniki və innovativ fikirləri mütləq sosial filtrlərdən keçirmək lazımdır. Bu filtrlər insanlar tərəfindən tətbiq edilməyə, onları təbiət özü icad edəcək. Fikrimizcə, dünyada baş verən kateklizmlər, təbii fəlakətlər yuxarıda qeyd etdiklərimizin əyani sübutudur.

Sosioloqların fikrincə, qlobal problemlər məhz insanların qəddarlığı, laqeydliyi nəticəsində yaranır. Belə olan halda ölkələrin təhlükəsizliyi, milli maraqları və insan haqlarının qorunmasının təmin olunması yalnız hüquqi və siyasi amillərdən asılı deyil. Bu məsələdə həm fərdi, həm də ümumilikdə ictimai mədəniyyətin rolu danılmazdır. Belə ki, təhsil-tərbiyyə sistemlərinin formalaşmasında bədii ədəbiyyatın, incəsənətin insan təkəllürünə təsiri mütləq nəzərə alınmalıdır. XXI əsrdə mədəniyyətin inkişafı insana anlatmalıdır ki, o, bütün dünyanın taleyi üçün cavabdehlik daşıyır. Mədəni inkişafın əsas vəzifəsi bəşəriyyətin sosio-mədəni zənginliyi və rəngarəngliyinin, mədəni müxtəlifliyin qorunub saxlanması və inkişafından ibarətdir. Bu, cəmiyyətin dayanıqlı inkişafını şərtləndirən əsas amillərdən biridir.

Beləliklə, qlobal problemlərin həlli ölkələrin bərabər şərtlərlə əməkdaşlığı, hərbi münaqişə və terrorizm təhlükəsinin aradan qaldırılması, sosial-iqtisadi və siyasi quruluşu, mədəni ənənələrindən asılı olmayaraq bütün dövlətlərin sülh və əminəmanlıq şəraitində inkişafına bağlıdır. Müxtəlif elm sahələrində çalışan alimlər isə birləşərək multidissiplinar tədqiqatlar vasitəsilə bu problemlərin elmi əsaslandırılmış həlli yollarını təklif etməlidir. Burada Kapitsanın vahid ictimai inkişaf qanunu və ədalətli ictimai qurum haqqında dediklərinin doğru olduğu bir daha öz təsdiqini tapır. Qeyd etdiklərimiz utopiyaya bənzərsə də bəşəriyyət anlamalıdır ki, yaranan planetar problemlər yalnız birlikdə həll edilə bilər.

Nezmin CƏFƏROVA
sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru

Qazaxıstanlı alimlər Folklor İnstitutunda olublar

Qazaxıstanın Muxtar Auezov adına Mədəniyyət və İncəsənət İnstitutunun əməkdaşları aparıcı elmi işçi, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Jumaşay Rakış və elmi işçi, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Nazira Sarsək AMEA-nın Folklor İnstitutunda qonaq olublar.

İnstitutun baş direktoru, akademik Muxtar İmanov qonaqları səmimi qarşılayaraq, müəssisədə görülən işlər barədə məlumat verib. Qeyd edib ki, Folklor İnstitutunun əsas fəaliyyət istiqamətlərindən biri də ayrı-ayrı türk xalqlarının folklorunun öyrənilməsidir və bu istiqamətdə Türk xalqları folkloru şöbəsi fəaliyyət göstərir. Akademik rəhbərlik etdiyi institutun Orta Asiya respublikaları və Qazaxıstanın elm və təhsil müəssisələri ilə əlaqələrindən də bəhs edib.

Qonaqlar Folklor İnstitutunda gələcəyə "Qazax post-folkloru: genezis, semantika və transformasiya" adlı layihə çərçivəsində gerçəkləşdiyini bildiriblər. Sözügedən layihənin rəhbəri Jumaşay Rakış təmsil etdikləri institut barədə məlumat verərək, Azərbaycanı elmi qurumlarla, eləcə də Folklor İnstitutu ilə tanışlığın və qarşılıqlı əlaqələrin qurulmasının böyük əhəmiyyət daşıdığını vurğulayıb. Görüşdə Folklor İnstitutunun icraçı direktoru, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Afaq Ramazanova və AMEA Rəyaset Heyətində elmi katib, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Hikmət Quliyev də iştirak ediblər.

Görüşdən sonra qonaqlar institutun Müasir folklor şöbəsində də olub, şöbənin fəaliyyət prinsipi və gördüyü işlərlə tanışlıq imkanı əldə ediblər.

YENİ NƏŞRLƏR

"Təbriz folklor mühiti" kitabı işıq üzü görüb

AMEA-nın Folklor İnstitutunun Elmi Şurasının qərarı ilə sözügedən müəssisənin Cənubi Azərbaycan folkloru şöbəsinin müdiri, filologiya elmləri doktoru, dosent Mətanət Maşallahzadənin (Abbasağa) "Təbriz folklor mühiti" kitabı nəşr olunub.

Kitabda ilk olaraq qədim və zəngin mədəniyyətə malik Təbriz şəhərinin tarixi, müxtəlif dövrlərdə siyasi vəziyyəti, iqtisadi-ticarət əlaqələrinin inkişafı və s. haqqında məlumat verilib. Ardıcıl şəkildə Təbriz dialektinin xüsusiyyətləri, Təbriz folklor toplusu da daxil olmaqla xalq ədəbiyyatından atalar sözləri, bayatılar, nağıllar, lətifələr, el mərasimləri və aşıq ədəbiyyatı əsasında elmi-nəzəri araşdırma aparılıb.

Qeyd edək ki, "Elm və təhsil" nəşriyyatında işıq üzü gören 324 səhifəlik kitabın elmi redaktoru akademik Muxtar İmanov, rəyçiləri filologiya elmləri doktoru, professor Əfzələddin Əsgər və filologiya elmləri doktoru, dosent Leyla Məmmədova, redaktoru isə filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Ləman Vaqifqızı-Süleymanovadır.

"Qarabağ bölgəsi XX əsrin əvvəllərində (ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi və mədəni həyat)" adlı kitab çapdan çıxıb

AMEA-nın A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutunun Qərbi Azərbaycan tarixi şöbəsinin aparıcı elmi işçisi, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Bəxtiyar Həsənovun "Qarabağ bölgəsi XX əsrin əvvəllərində (ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi və mədəni həyat)" adlı kitabı nəşr olunub.

Kitabın elmi redaktoru akademik İsmayıl Hacıyev, məsul redaktoru tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Hacı Həsənov, rəyçiləri tarix elmləri doktoru, dosent Nazim Məmmədov və tarix üzrə fəlsəfə doktoru Nazim Mustafadır.

Monoqrafiyada XX əsrin əvvəllərində Qarabağda cərəyan edən ictimai - siyasi proseslər, bölgənin inzibati-ərazi idarəetmə sistemi araşdırılır, arxiv sənədləri əsasında Qarabağın demografik vəziyyəti, aqrar münasibətləri, kənd təsərrüfatı və ədəbi mədəni həyatı təhlil edilir.

Mənalı və dolğun alim ömrünün tarixçəsi

İnsanlar adətən ilk dəfə dünyaya gözlerini açdıqları və əbədi olaraq yumduqları gün daha çox anılırlar. Bəziləri öz sözü, fikri ilə, bəziləri həm də öz əməlləri ilə yadda qalırlar. Görkəmli alim, biologiya elmləri doktoru, professor, Rusiya Təbiətşünaslıq Akademiyasının akademiki, uzun illər boyu Botanika İnstitutunda, 1994-cü ildən sonra isə ölkə hüduqlarından kənarında çalışmış və onu layiqincə təmsil etmiş Surxay Rəhim oğlu Allahverdiyev məhz belə unudulmaz şəxsiyyətlərdən olmuşdur. Sağ qalsaydı, 82 yaş qeyd edilirdi... Ancaq təəssüf ki, anadan olduğu tarix dünyasını dəyişdiyi tarix kimi artıq onun üçün anım gününə çevrilmişdir.

malik olan bitkilərin cavab reaksiyalarının, onların yerüstü və yeraltı hissələrində fizioloji-biokimyəvi adaptasiyasının öyrənilməsi, qeyri-əlvərişli mühitdə bitkilərin davamlılığının artırılması üçün bir sıra vasitələrdən (müxtəlif bitki ekstraktları və fizioloji fəal maddələrin tətbiqi və s.) istifadə imkanlarının araşdırılması şöbənin əsas diqqət mərkəzində olmuşdur. S.R.Allahverdiyev şöbəyə rəhbərlik etdiyi dövrdə keçmiş sovetlər məkanında, xüsusilə Rusiyadakı həmkarları, eləcə də digər xarici ölkələrin elmi müəssisələri ilə əyani və qiyabi olaraq sıx elmi əlaqələr saxlamış və qazandıqı təcrübəsini tətbiq etmişdir. Bütün bunlarla yanaşı o, daim elmi axtarışda olaraq öz üzərində çalışmış və qarşısına qoyduğu məqsədini reallaşdırmağa nail olmuşdur. Belə ki, S.R.Allahverdiyev 1992-ci ildə daha bir dissertasiyanın uğurlu müdafiəsinin nəticələrinə görə Bitki fiziologiyası ixtisası üzrə biologiya elmləri doktoru elmi dərəcəsinə layiq görülmüşdür.

1994-cü ildən sonra S.R.Allahverdiyev Türkiyə Bartın Universitetinin dövləti ilə həmin təhsil müəssisəsinin Meşəçilik fakültəsində pedaqoji və paralel olaraq elmi-tədqiqat işləri ilə məşğul olmuşdur. Azərbaycan və türk dillərini mükəmməl bilməsi bu işdə ona kömək etmişdir.

S.R.Allahverdiyev Türkiyədə fəaliyyət göstərdiyi illərdə Azərbaycandan və Rusiyadan olan həmkarları ilə əlaqələrini yenə də davam etdirmiş və bir neçə ildən sonra Rusiyadan yeni iş təklifi almışdır. M.A.Şoloxov adına Moskva Dövlət Pedaqoji Universitetinin Ekologiya və Təbiət Elmləri fakültəsinə professor vəzifəsinə təyin olunan alim Moskvada yaşayaraq, bir müddət bu təhsil ocağında çalışmış və daha sonra Moskva Dövlət Pedaqoji Universitetinin Coğrafiya fakültəsinin "Ekologiya və təbiətşünaslıq" kafedrasının professoru olaraq pedaqoji fəaliyyətini davam etdirmişdir. O, həmçinin kənd təsərrüfatı və meşə bitkilərinin müxtəlif ekstremal mühit amillərinə (torpaq duzluluğu, ağır metallarla çirklənmə, quraqlıq və s.) qarşı davamlılıqlarının biokimyəvi və fizioloji araşdırmalarına hesr olunmuş elmi-tədqiqat işləri ilə məşğul olmuşdur.

Beləliklə, S.R.Allahverdiyev öz taleyini həmişəlik kənd təsərrüfatının inkişafı yolunda elmi-tədqiqat çalışmalarına bağlamış və eləcə də biliklərini gənc nəsələ ötürərək, pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olmuşdur. Hər iki fəaliyyətlə eyni zamanda və eyni səviyyədə məşğul olmağın çox çətin və şərfli olduğunu yaxşı dərk edərək, ömrünün sonunadək bu amala sədaqətlə xidmət göstərmişdir. O, bitki fiziologiyası, kənd təsərrüfatı ekologiyası, torpağın münbitliyi və s. problemlərə hesr olunmuş 250-dən çox elmi əsərin, o cümlədən 7 patentin müəllifi, 15-dən çox nüfuzlu rus və xarici elmi jurnalla-

rın redaksiya heyətlərinin, eləcə də Avropa Bitki Fizioloqları Cəmiyyətinin (Fespp), Türkiyə biokimyəçiləri və s. Cəmiyyətlərin üzvü olmuşdur.

S.R.Allahverdiyevin intensiv və məhsuldar əmək fəaliyyəti lazımcına dəyərləndirilmiş və o, Rusiya Təbiətşünaslıq Akademiyası Rəyasət Heyətinin müvafiq Qərarları ilə "İxtiraçılığın inkişafındakı xidmətlərinə görə" A.Nobel adına medala, "Genetika, seleksiya və bitkiçilik sahəsində mühüm nailiyyətlərinə görə" N.I.Vavilov adına medala və "Elmi məktəbin təsisçisi" fəxri adına, "Vətən elminin inkişafındakı uğurlarına görə" V.I.Vernadski adına medala layiq görülmüşdür. Alim həmçinin Beynəlxalq İnforsiyalaşdırma Akademiyasının, Qeyri-ənenəvi və nadir bitkilər Ümumrusiya Akademiyasının, Rusiya Təbiətşünaslıq Akademiyasının akademiki fəxri adlarını almışdır.

2021-ci ilin 21 may tarixində uzun illər boyu çalışdığı Moskva Dövlət Pedaqoji Universitetində S.R.Allahverdiyevin 80-illik yubileyinə həsr olunmuş təntənəli tədbir keçirilmişdir. Bu tədbirdə alimə ünvanlanmış arzularla dolu rəsmi təbrik mətninin "Biz Sizinlə fəxr edirik, Surxay Rəhimoviç!" sonluğu ilə bitməsi heç də təsadüfi deyildi. Bu, Surxay Allahverdiyevin öz millətinin şöhrətini vətənin hüduqlarından kənarında tanımaq səyinin bariz nümunəsi kimi qiymətləndirilə bilər və onun belə bir nüfuz qazanması bizim üçün də çox qürurvericidir.

Surxay müəllim təkə alim və pedaqoq olaraq deyil, həm də yüksək insani keyfiyyətlərə malik şəxsiyyət olaraq tanınmış, möhkəm iradəsi, alicənablığı, xeyirxahlığı, səmimi rəftarı, diqqətli münasibəti, istiqanlılığı sayəsində hamının hörmət və rəğbətini qazana bilmişdir. O həmçinin məxsusi qeyri-ədilikləri ilə seçilən bir övlad idi. Hər il öz ad günü - may ayının 21-də Xədicə xanımın gözəl bir gül dəstəsi bağışlayaraq "Ana, mənə həyat bəxş etdiyin günün ildönümü münasibəti ilə səni təbrik edirəm" deyərək, bu müqəddəs varlığı bağrına basardı, Surxay müəllim... Bu, ən böyük həflərlə yazılmalı "ANA" adlı ali simaya olan ideal məhəbbətin təntənəsi idi. Surxay müəllim hətta ölkə xaricində olduğu illərdə də dünyanın hansı guşəsində olursa-olsun, yolun uzaqlığına, çətinliyinə, çəkilən maddi xərcin ölçüsünə varamadan, bənzeri olmayan bu missiyanı həyata keçirmək üçün həmin gün Bakıda Xədicə xanımın hüzurunda olar, onu sevindirirdi və nə yaxşı ki, bu sevincdən bizlər də pay düşürdük... Həmin günlərdə o, öz həmkarlarına, şöbə əməkdaşlarına da mütləq baş çəkər və Bakıdan uzaqlarda yaşadığı hadisələri o qədər hərarət, coşuq ilə canlı təsvir edirdi ki, sanki biz də onunla birlikdə Türkiyədə, Rusiyada, Yunanıstanda, İtaliyada və başqa ölkələrdə olar, orada keçirilən elmi forumların iştirakçılarına çevrilirdik... Bax, belə bir unudulmaz şəxsiyyət idi, Surxay müəllim...

16 noyabr 2022-ci il tarixində ömrünün 81-ci ilində dünyasını dəyişmiş S.R.Allahverdiyev hər şeydən öncə gözəl insan olaraq, təkə öz ailə üzvləri, yaxınları üçün deyil, həm də səmimi həmkar, istedadlı ziyalı olaraq, bütövlükdə Azərbaycan elmi ictimaiyyəti üçün dəyərli olub, xatirələrdə əbədi yaşayacaq və həmişə böyük ehtiramla yad ediləcəkdir.

Xuraman XƏLİLOVA
Elm və Təhsil Nazirliyi
Botanika İnstitutunun elmi katibi,
biologiya üzrə fəlsəfə doktoru,
dosent

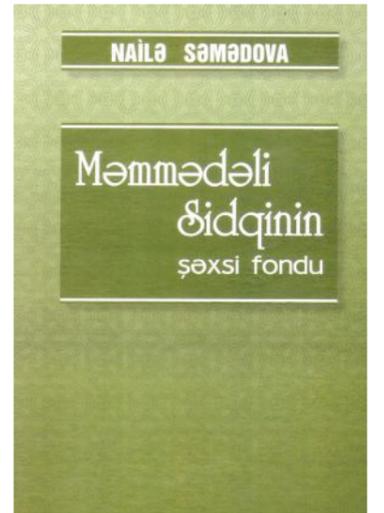
Məhəmmədəli Sidqinin şəxsi fondu

AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun əməkdaşı Nailə Səmədovanın "Məhəmmədəli Sidqinin şəxsi fondu" adlı kitabı 2017-ci ildə "Elm və təhsil" nəşriyyatında çap olunmuşdur. Kitabın redaktoru Paşa Kərimov, farsca əlyazmaların tərcüməçisi Arif Ramazanovdur. Kitabda Məhəmməd Təqi Sidqinin (1854-1903) oğlu Məhəmmədəli Sidqinin (1888-1956) Əlyazmalar İnstitutunda saxlanılan arxivindəki materiallar toplanmışdır. Nailə Səmədovanın nəşrə hazırladığı "Məhəmmədəli Sidqi. Arxivinin təsviri" adlı kitab 2015-ci ildə çap olunmuşdur. Orada arxivdəki əlyazmaların təsvirləri verilmişdir. "Məhəmmədəli Sidqinin şəxsi fondu" kitabında isə həmin əlyazmalar transfonelitetasiya edilib oxuculara təqdim olunur. İlk dəfə işıq üzünə gələn bu əsərlər arasında Sidqinin əsərləri ilə yanaşı arxivdə olan digər müəllif əsərləri də kitaba daxil edilmişdir.

Kitabın əvvəlində Məhəmmədəli Sidqinin avtoqraf tərcümeyi-halı, Əsəd ağa Kəngərliyə və Məhəmməd Həsən Səfərovun yazdığı tərcümeyi-hallar, M.Sidqinin Molla Nəsrəddinlə, C.Məmmədquluzadə və Sabirə bağlı xatirələri, yazıcının ailə-mişət mövzusunda 4 məclisdən, siyasi mövzuda 2 məclisdən ibarət pyesləri, səhnə qaydaları ilə bağlı yazıları və rus dilində şeir verilmişdir. Burada M.Sidqinin "Nataya", "Sofya Mironovnaya" məktubları və ona gələn onlarla məktub təqdim edilmişdir: Abbas Minasazov (2), Abid Zərrati, Cabbar Əsgərzadə (43), Cəmaridze, Cəbrayıl İsmayilov (4), Cəlil Mirzəyev (5), Şürbi, Cümşüd Əzimov, Sidqizadə, Əbdüləzim Rüstəmov (2), Əhsən Kazımov, Ələkbər (2), Əli Naci Zeynəlabidin zadə, Əliheydər Abutalıbov, Əli ibn Abassəli Orudbadi, Əli Qasimov, Əliqulu Nəcəfov, Əlili (5), Əlimbəyov, Əlirza, Əmir Hüseynov, Əsədov, Əsədulla, Əsgər Nağızadə, Əşrəf Kazımov, Əşrəf Yüzbaşov, Əziz Mirəhmədov (14), Firudin bəy Kəçəri (3), Hacı Novruzov (3), Hüseyn Mollazadə, Heydər Şahtaxtinski, Həbib Yusifov (9), Həmid, Həsənağa Sultanov (6), Hidayət Əminbəyli, Hüseyn Əfəndiyev, Hüseyn Minasazov (8), Xəlil Hüseynov (2), İbrahim Cəlilzadə (29), İsa Bəy Aşurbəyov (2), İsmayıl Həqqi (12), Kərim (16), Qulamrza İsmayilzadə, Qulam Məmmədli, Qulamrza Qasimbəyov (18), Quliyev, Məqsud Babazadə (12), Mehdi İbrahimzadə (2), Məhəmmədqulu bəy Əlixanov (4), Məmməd Əkbər (9), Məmmədsadiq (7), Məhəmməd Taqi İsmayilov, Məhəmməd Taqi Müctəhidzadə (11), Məşədi Abbas, Miri Vəzirov, Mirsefəddin Kirmanbəyli, Mirzağa, Mirzə Axund, Mirzəli Sultanov, Mirzə Məhəmməd, Mərcanov, Molla Hüseyn Pişnamazadə, Nağı Cəfərov, Ömər Hüseynov, Pərviz Kəlbəlixanov, Rəhimbəy Kazimbəyov (13), Rəfət-Paşa, Səbur, Səlim, Sultanməcid Qənizadə, Verşaxov, Yusif Şirvan, Zülfüqar (8). Burada naməlum şəxslərin məktubları da vardır. Məktublarda azərbaycanca, rusca və farscadır. Kitabda fondda olan dövətnamə, ərizə, siyahı, izahat, təliqə, protokoldan çıxarış, vəsiqə kimi sənədlər də yer almışdır. Kitab arxivdə olan müxtəlif şəxslərin müxtəlif şəxslərə məktubları da daxil edilmişdir: Abdulla Faqudan Ağayevə, Əsəd ağa Kəngərliyə Məhəmməd Təqi Sidqiye, Əziz Şərifdən Paşaya, Heydər Cəlil Məmmədquluzadəyə, İbrahim İsmayilovdan Paşaya, İsadən naməlum şəxsə, Qulamrza Qasimbəyov Cəlil Mirzəyevə, Məhəmməd Taqi Sidqinin Sultanməcid Qənizadəyə, Naməlum şəxsədən Hacı Hüseynqulu ağaya, Rəhim Rüstəmovdan Sara xanıma və s. Kitabda müxtəlif şəxslərin əsərləri də vardır: Cavadzadənin "Yeni fars ədəbiyyatı" Əziz Şərifin M.T. Sidqi haqqında "Görkəmli müəllim və şairimiz", Səməd Vurğunun "Bir səhər", Üzeyir Hacıbəylinin "Hamam", Yusif ibn Hacı Mirzə Kazım Təbrizinin "Bir kəlmə" adında əsərləri və Abdulla Faruq, Cəlil Mirzəyev, Əbdüləzim Rüstəmov, Əbdürrəhman, Ə.Ə.Əfşar, Əliağa Vahid, Hacı İbrahim, Hacı Səlim Qasımzadə, Hüseyn Sirət, Xəyyam, İsa bəy Aşurbəyov, M.T.Sidqi, Mirzə Mehdi Naxçıvani, Mürşüd, Namiq Kamal, Salman Mümtaz, Səbri Bəyzadə, Səməd Vurğun, Şövkət, Yesenin kimi müəlliflərin şeirləri, habelə müəllifi məlum olmayan şeirlər. Kitabın sonunda qeydlər və izahlar verilmişdir.

Kitab çox ağır zəhmətin bəhrəsidir. Bir müəllifin əsərlərini əlyazmadan nəşrə hazırlamağın nə qədər vaxt, zəhmət tələb etdiyini mətnşünaslar gözəl bilir. Bütöv bir şəxsi fondun nəşrə hazırlanması bir neçə kitab hazırlamaq qədər çətinidir. Nailə xanım böyük səbr göstərərək, bu qədər müəllifin məktubunu, əsərini, müxtəlif sənədləri ərəb əlifbasından bizim əlifbaya köçürmüşdür. Hər müəllifin öz əlyazma dəst-xətti vardır. Hər əlyazmanı çevirmək üçün müəllifin xəttinə öyrəşmək lazım gəlir. Hələ qaralanmış, pozulmuş, min cür xarici amillərin təsirinə bərabər günə düşmüş əlyazmaları oxumaq, müəllifin nə demək istədiyini düşünüb tapmaq, yerinə qoymaq mətnşünasdan böyük səbr, mətanət tələb edir. Nailə xanım bu işin öhdəsindən bacarıqla gəlmiş, oxucuların ixtiyarına gözəl, maraqlı, dəyərli, sambalı bir kitab vermişdir. Əlyazmalar İnstitutunun Arxivlər şöbəsinin müdiri, filologiya elmləri doktoru Nailə Səmədovanı bu böyük nailiyyətlərinə görə təbrik edir, ondan yeni kitablar gözləyirik.

Sona XƏYAL

Elmi institutların kitabxanaları islahatlar ərəfəsində

XXI əsr sürət əsri, inteqrasiya və qloballaşma, elm və texnikanın müxtəlif sahələrində innovativ texnologiyaların sürətli inkişafı, yüksək informasiya texnologiyaları əsridir. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanda gedən sürətli inkişaf prosesləri bir çox sahələrlə yanaşı, elm və təhsildə informasiya texnologiyalarının geniş tətbiqi, elmi biliklərin inkişafı və milli-mənəvi dəyərlərin yaşadılması, mühafizəsi, tanındılması sahəsində sürətli yüksəlişə geniş imkanlar açmaqdadır.

İnformasiya mühitinin tam hüquqlu subyektləri, informasiya cəmiyyətinin sosial institutları olan kitabxanalar bu imkanlardan yararlanaraq daha geniş fəaliyyət göstərmişdirlər. Davamlı inkişafda olan informasiya texnologiyaları əsridə kitabxanaların mövcudluğu üçün texnologiya inkişafının sürətləndirilməsi tələb olunur ki, bu da xidmətin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə, istifadəçilərin ehtiyac və üstünlüklərinə cavab verən informasiya məhsullarının və xidmətlərinin repertuarının genişləndirilməsinə, kitabxananın ənənəvi forma və üsullarının müasirləşdirilməsinə yönəldilir.

Kitabxanalar sənədləşdirilmiş məlumat və bilikləri toplayır, mühafizə edir, sənəd axınının formalaşmasında iştirak edir və onun analitik-sintetik emalını həyata keçirir, informasiya və bilik ehtiyatlarını sistemləşdirir və qiymətləndirir.

Bu gün akademiya sistemindəki elmi-tədqiqat institutlarının (ETİ) kitabxanaları informasiya texnologiyaların tətbiqini nəzərdə tutan müəyyən təşəbbüslər göstərməkdədirlər, amma əsas məsələ bu təşəbbüslərin onların aid olduqları elmi-tədqiqat institutları üçün nə dərəcədə maraqlı olmasındadır.

Kitabxanaların iş təcrübəsi, istifadəçilərlə şəbəkə fəaliyyəti, virtual xidmətlərə üstünlük verməsi, texniki yenilikləri həyata keçirməklə informasiya məhsulları, xidmətlərini inkişaf etdirməsi və s. onlara "zamanla ayaqlaşmaq" imkanı verir.

Hazırda Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının elmi-tədqiqat institutlarının (ETİ) kitabxanalarında, o cümlədən Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun kitabxanasında yeni texnologiya yanaşmalarla dövrüyyəyə buraxılmalı, öyrənilməli, təsvir və təbliğ edilməli olan mötəbər elmi mənbələr var. Bu prosesləri reallaşdırmaq üçün kitabxanaşünaslıq və bibliografiya baxımından müasir texnologiyalar əsasında ciddi səviyyəli araşdırmalara ehtiyac yaranıb. Fikrimizcə, ilk növbədə kitabxanaşünaslıq və bibliografiya fəaliyyəti göstərən hər bir institutun kitabxanasında aid olduğu təmayül üzrə elmin vəziyyətinin inventarlaşdırılması zəruridir və bu məqsədlə müvafiq monitorinqlərin (fondların məzmunu, elmi tədqiqatların təmayülü və s.) aparılması da məqsədəuyğundur.

Son zamanlar ETİ kitabxanalarında elektron sənədlərin, o cümlə-

dən Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun kitabxanasında da məlumat bazalarının formalaşmasına, dövrümüzdün elm, maarif və mədəni irsini təşkil edən resursların toplanmasına xüsusi diqqət yetirilir. Kitabxanamız əldə etdiyi rəqəmsal resursları internet saytında "açıq rəf" bölməsində təqdim etməklə elmin populyarlaşmasına yardım etməkdədir. Elmi resursların fondlara operativ daxil olması üçün kitabxana alimlərimizlə qarşılıqlı əlaqələrini interaktiv olaraq reallaşdırır. Lakin Azərbaycan elminə daha səmərəli kitabxana-informasiya xidmətinin genişlənməsi yolları haqqında düşünmək gərəkdir.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Reyasət Heyətinin bu ilin yanvar ayının 16-da keçirilmiş iclasında qəbul edilmiş qərarlar da ETİ kitabxanalarının öz fəaliyyət istiqamətlərinə, vəzifələrinə yeni yanaşmalarını zəruri etdi. Müasir tələblərə, informasiya cəmiyyətinin çağırışlarına cavab verən əsaslı dəyişikliklərin həyata keçirilməsinə dair qərarların ən önəmli isə AMEA Reyasət Heyətinin aparatının strukturunda sənədlərin elektron dövrüyyəsi sisteminin yaradılmasını, elmi biliklərin istehsalında, təbliğində, yayılmasında informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqinin genişləndirilməsini nəzərdə tutan və bu prosesləri mərkəzləşdirilmiş şəkildə koordinasiya edəcək, nəzəri-təcrübə baxımdan tənzimləyəcək, metodiki idarəetmə funksiyasına malik "Elektron Akademiya" şöbəsinin yaradılması oldu. "Elektron Akademiya" şöbəsinin əsas prioritetləri və vəzifələri sırasında ölkəmizdə həyata keçirilən dövlət siyasətinin mühüm istiqamətlərindən olan informasiya cəmiyyəti və elektron idarəetmənin formalaşdırılması, rəqəmsal transformasiyaları, yeni idarəetmə texnologiyaları və sistemlərinin tətbiqi istiqamətində tədbirlərin həyata keçirilməsini və s. yer alır. Başlıca hədəf kimi "Vikipediya"da elmi məzmunlu məqalələrin yaradılması və zənginləşdirilməsi, elmi jurnalların beynəlxalq bazalara daxil edilməsi və s. göstərilir. ETİ kitabxanaları adı çəkilən bu prioritetlərin, nəzərdə tutulan proseslərin tam mərkəzi qüvvəsi kimi ciddi informativ bazalara, İKT və informasiya mübadiləsi təcrübəsinə malik olmaqla öz potensialını yeni yanaşmalarla səfərbər etməyi bacarmalıdır.

İnformasiya-kommunikasiya texnologiyaları tətbiq olunduğu ilk dövr-

dən başlayaraq ETİ kitabxanaları üçün yeni və geniş imkanlar açdı: Akademiya sistemindəki elmi-tədqiqat sahəsi üzrə ixtisaslaşmış kitabxanalarda internet vasitəsilə istifadəçilər üçün arayış-informasiya xidmətləri təqdim edilir, elektron resurslar yaradılır, beynəlxalq elmi informasiya bazalarına giriş təmin edilir, qarşılıqlı informasiya mübadiləsi aparılır, internetdə əldə edilən elektron sənədlərin keyfiyyətinin və etibarlılığının yoxlanılması ilə bağlı məsləhətlər verilir.

Elmi-tədqiqat materiallarının uzaqdan öyrənilməsi imkanları humanitar elmlər üzrə işlərdə kitabxanaların alimlərlə rəqəmsal resursların təmasında ötürücü funksiyasının daha da təkmilləşdirilməsini tələb edir.

Elmi biliklərin, materialların böyük bir məlumat bazalarının yaradılması və alimlərin bu bazalara çıxışının təmin edilməsi XXI əsrin elmi tədqiqatlarının inkişaf tendensiyalarından biridir. Xüsusilə beynəlxalq səviyyədə Azərbaycan elminin inkişaf tendensiyalarına yeni kitabxana-bibliografiya yanaşması gərəkdir.

Akademik İsa Həbibbəyli Azərbaycanda yüksək impakt faktorlu elmi jurnalların çap edilməsinin önəmini vurğulayaraq son illərdə Akademiyaya üzrə Əlyazmalar, Ədəbiyyat, Folklor, Memarlıq və İncəsənət institutlarında işıq üzü görən elmi jurnalların "Kopernik" indeksi qazanmasını müsbət hadisə kimi dəyərləndirir. Akademik qeyd edir ki, istinad göstəricilərinə görə də Azərbaycan elminin nüfuzu artmışdır. Lakin bu sahəyə də diqqətin artırılması vacibdir. Xüsusən, humanitar və ictimai elmlər sahəsində istinad göstəricilərinin müəyyən edilməsi sahəsində sistemli iş aparılmasına ciddi ehtiyac vardır. Eyni zamanda mühüm elmi nəticə hesab etdiyimiz ciddi elmi əsərlərin xarici dillərdə və nüfuzlu dünya nəşriyyatlarında çap olunması elminizin beynəlxalq nüfuzunu artırır.

Akademik ictimaiyyət üçün istinadların müəyyənləşdirilməsi işi aktuallaşdıqca, kitabxanalarımız da dünya informasiya mühitində milli elmi nəşrlərimizin nüfuzunun artmasına, təbliğinə, qorunmasına diqqət yetirməli, bu mənbələrin dünya elminin inkişafında faktor olmasına yardımçı olmaq üçün yeni fəaliyyət istiqamətləri formalaşdırmalıdır.

Elmi-tədqiqat institutlarının kitabxanaları daim tədqiqatçılarla qarşılıqlı əlaqədə olduqları üçün öz fəaliyyət strategiyası və taktikasını güclü tələblərinə uyğun olaraq yəndən müəyyənləşdirməyə borcludur. Çünki elmi kommunikasiya sistemi sürətlə dəyişməkdədir və ETİ kitabxanaları informasiyalaşdırma mərkəzi kimi öz rolunu yeniləməyə müasir tədqiqat proseslərindən getdikcə daha da uzaqlaşma və nəticədə gərəksiz ola bilər. Ətrafımızda sürətli dəyişikliklər baş verməkdədir, hələ o qədər də gec deyil, fəaliyyət proqramını yeniləməyin, elmə interaktiv xidmətlər paketi təqdim etməyin, dəyişməyin zamanıdır, buna hələ vaxtımız var.

Sevil ZÜLFÜQAROVA
AMEA Nəsimi adına
Dilçilik İnstitutunun
kitabxana müdiri

ELAN

"Heydər Əliyev və Azərbaycan təbiəti" mövzusunda beynəlxalq konfrans keçiriləcək

İyunun 16-da AMEA-nın Biologiya və Tibb Elmləri Bölməsinin təşkilatçılığı ilə "Heydər Əliyev və Azərbaycan təbiəti" mövzusunda beynəlxalq konfrans keçiriləcək.

Təzis qəbulu isə iyun ayının 14-ə kimi davam edəcək.

MÜSABİQƏ

Dilçilik İnstitutu

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu ştatda vakant olan vəzifəni tutmaq üçün müsabiqə elan edir:

Sosialinqvistika və psixolingvistika şöbəsi üzrə elmi işçi - 1 yer
Sosialinqvistika və psixolingvistika şöbəsi üzrə aparıcı elmi işçi - 1 yer
Azərbaycan dilinin tarixi şöbəsi üzrə aparıcı elmi işçi - 1 yer

Müsabiqədə filologiya üzrə fəlsəfə doktorları iştirak edə bilərlər. Sənədlər müsabiqənin tələblərinə uyğun olaraq, elan dərc edilən gündən etibarən 1 ay müddətində elmi katibliyə təqdim edilməlidir.

Ünvan: AZ1143, Bakı şəhəri, H.Cavid prospekti, 117, V mərtəbə
Telefon: (+994 12) 537-20-88

Tarix İnstitutu

AMEA A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutu ştatda vakant olan vəzifəni tutmaq üçün müsabiqə elan edir:

"Azərbaycan - Böyük Britaniya qarşılıqlı münasibətlərinin tarixi" elmi qrupuna baş elmi işçi - 1 yer

Müsabiqə şərtləri barədə institutun elmi katibinə müraciət edə bilərsiniz. Müsabiqəyə sənədlər elan verildiyi tarixdən bir ay müddətində təqdim olunmalıdır.

Ünvan: AZ-1143, Bakı şəhəri, H.Cavid prospekti, 115.
AMEA-nın əsas binası, 6-cı mərtəbə, 604-cü otaq
Telefon: (+994 12) 539-36-72

Genetiklər

"kiborq hüceyrələr" yaradıblar

Minilliklər boyu bəşəriyyət mikrobardan həm yararlanıb, həm də zərər görüb. Çörək və içki hazırlamaq üçün mayadan istifadə ən erkən nümunələrindən biridir.

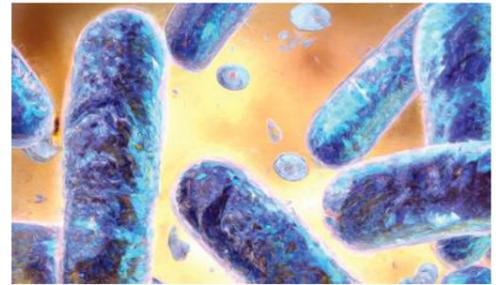
Elm adamları təbii hüceyrələr üçün əlçatmaz mühitlərdə yaşaya bilən yarıcanlı "kiborq hüceyrələr" yaradıblar.

Sintetik biologiya mühəndislik prinsipləri ilə bioloji sistemlərə və orqanizmlərə yeni imkanlar təqdim edir. Canlı hüceyrələr dərman hazırlamaq, maddələri parçalamaq, hətta məlumatları saxlamaq üçün genetik olaraq dəyişdirilə bilər. Yaxud alimlər sıfırdan tamamilə yeni sintetik orqanizmlər yarada bilərlər.

Kaliforniya Universitetinin tədqiqatçılarının yaratdığı "kiborq hüceyrələr" maddələr mübadiləsi, hərəkət və zülal istehsalı da daxil olmaqla, bioloji fəaliyyətlərin çoxunu həyata keçirə bilər, lakin onlar bölünə və böyüyə bilmirlər. Bununla belə, onları proqramlaşdırmaq mümkündür.

Bu hüceyrələr xəstəliklərin diaqnozu, eləcə də xüsusi orqan və toxumalara dərmanların çatdırılması üçün istifadə edilə bilər.

Tədqiqatçılar "kiborq hüceyrələr"inə daha yaxşı nəzarət etməyin yollarını tapmaq və onlar üçün potensial tətbiqləri sınaqdan keçirmək üçün tədqiqatları davam etdirməyi planlaşdırırlar.

AMEA-nın Qafqazşünaslıq İnstitutunun əməkdaşları
institutun meneceri

Mübariz Vəli oğlu Rüstəmovun

vaxtsız vəfatından kədərləndiklərini bildirir, ailəsinə,
əzizlərinə və yaxınlarına dərin hüznə başsağlığı verir.

Redaksiya heyəti:

İsa Həbibbəyli, Arif Həşimov, Dilqəm Tağıyev,
İbrahim Quliyev, Nərgiz Paşayeva, Rəşad Əliyev,
Tofiq Nağıyev, İradə Hüseynova, Gövhər Baxşəliyeva, Cəmil Əliyev,
İsmayıl Hacıyev, Fuad Əliyev

Baş redaktor: Ağahüseyn Şükürov

Ünvan: AZ 1001, Bakı, İstiqlaliyyət küçəsi 30.
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Reyasət Heyəti
e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Qəzet "Elm" qəzetinin redaksiyasında yığılır və "CBS" nəşriyyatında çap olunur.

Tiraj: 2000

От общего прошлого к настоящему и будущему

Для празднования в НАНА знаменательных событий на высоком уровне подготовлен План мероприятий

В работе очередного заседания Президиума Национальной академии наук Азербайджана приняли участие президент НАНА академик Иса Габибейли, члены президиума и заведующие отделами его аппарата, генеральные директора научных учреждений и организаций и другие соответствующие лица.

Открыв заседание вступительным словом, академик Иса Габибейли ознакомил присутствующих с вопросами, стоящими на повестке дня. Вначале он вручил академику Урхану Алекперову орден "Шараф", которого ученый был удостоен по распоряжению главы государства от 27 апреля 2023 года, и Почетную грамоту НАНА.

Оперативно разработан и представлен президиуму

Далее первым на обсуждение был вынесен вопрос об утверждении словника "Энциклопедии Гейдара Алиева". Как сообщил глава НАНА, 28 ноября 2022 года Президент страны подписал распоряжение об утверждении "Плана мероприятий в связи с объявлением 2023 года в Азербайджанской Республике Годом Гейдара Алиева, и одним из основных исполнителей 10-го пункта этого Плана мероприятий, связанного с изданием произведений, книг и монографий, посвященных наследию великого лидера, была указана Академия наук. "Таким образом, - отметил академик Габибейли, - для обеспечения исполнения вышеназванного пункта в НАНА наряду с изданием многочисленных трудов в течение 2023-2025 гг. предусмотрена подготовка "Энциклопедии Гейдара Алиева", которая станет одним из фундаментальных изданий, и в связи с чем Научным центром "Азербайджанская национальная энциклопедия" был оперативно разработан и представлен президиуму

нальная энциклопедия" был оперативно разработан и представлен Президиуму НАНА словник "Энциклопедии Гейдара Алиева", состоящий из 824 слов. А для обсуждения и подготовки итогового варианта словника была создана комиссия, которая за истекший период внесла соответствующие дополнения и поправки и представила их Президиуму НАНА".

Подчеркнув, что в указанном издании будут отражены масштаб личности и все сферы деятельности общенационального лидера, руководитель главного научного ведомства страны добавил, что подготовка и издание "Энциклопедии Гейдара Алиева" является моральным и гражданским долгом наших ученых перед великим лидером. Словник "Энциклопедии Гейдара Алиева" был утвержден с учетом внесенных дополнений и поправок, а Научному центру "Азербайджанская национальная энциклопедия" было поручено подготовить энциклопедию в соответствии со словником.

Знаменательное событие - на высоком уровне

Затем на заседании был рассмотрен вопрос об утверждении Плана мероприятий НАНА, связанного со 100-летним юбилеем Турецкой Республики. Академик Иса Габибейли отметил, что для обеспечения празднования в НАНА этого знаменательного события на высоком уровне на основе предложений, представленных научными учреждениями и организациями отделением гуманитарных и общественных наук НАНА, был подготовлен План мероприятий.

Президент НАНА сообщил, что в нем нашли отражение такие вопросы, как проведение научных конференций на такие темы, как "Ахмед бек Агаоглу и тюркский мир", "Мехмет Акиф Эрсой и литератур-

но-научная мысль Азербайджана", "От общего прошлого к настоящему и будущему: турецко-азербайджанские языковые связи", "Рукописная книга в контексте научно-культурных связей между Азербайджаном и Турцией", "Общее культурное наследие тюркского мира", "Тюркологическое искусствоведение: проблемы и перспективы", "История турецко-азербайджанских отношений", "Поворотная точка в многовековой истории мусульманского Востока - Турецкая Республика", "Турецкая Республика - 100: турецко-азербайджанские археологические и антропологические исследования", круглых столов под названием "Сравнительный анализ моделей лидерства Азербайджана и Турции в XX-XXI веках", "Турецкая Республика и Кавказ: история и современность", открытие в Институте литературы Центра Мехмета Акифа Эрсоя и т.д.

После дискуссий План мероприятий НАНА, связанный со 100-летним юбилеем Турецкой Республики, был утвержден.

Далее был обсужден вопрос о внесении изменений в структуры Института археологии, этнографии и антропологии (ИАЭА) и Института истории имени Аббасгулу Ага Бакиханова (ИИ) НАНА в соответствии с призывами современности. Подчеркивалось, что в настоящее время одно из научных направлений ИАЭА охватывает этнографические исследования, однако этнография как область науки изучает в основном обычаи и традиции, культуру, происхождение и историю этносов.

Необходимость в тесной координации

Отмечалось также, что этнографические исследования в институте проводятся отделами этнографии тюркских народов, исторической этнографии и этнографии современного периода, и в большинстве своем эти исследования носят исто-

рический характер, поэтому есть необходимость в более тесной координации этнографических исследований со сферами деятельности ИИ.

Поэтому постановлением Президиума НАНА отделы этнографии тюркских народов, исторической этнографии и этнографии современного периода, входящие в структуру Института археологии, этнографии и антропологии, были переведены вместе со своими штатными единицами в структуру Института истории.

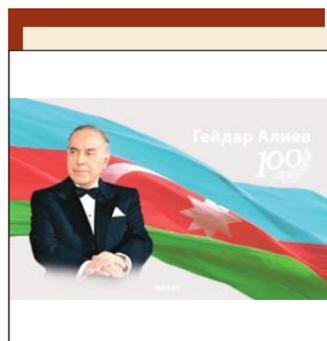
Выступивший по этому поводу академик Иса Габибейли выразил уверенность в том, что это постановление приведет к еще большему развитию этнографии в свете призывов современного периода, поднимет ее на уровень этнологии, а результаты исследований, которые будут проводиться на новом этапе, найдут свое отражение в журнале "Этнология", который планируется издавать в Институте истории.

Далее на заседании было принято постановление об освобождении профессора Аббаса Сеидова от должности генерального директора ИАЭА по собственному желанию. Также заведомом человеческих ресурсов аппарата Президиума НАНА доктор философии по филологии Айнур Махмудова была утверждена на должность председателя профсоюзной организации аппарата президиума.

В то же время были пересмотрены названия ряда отделов аппарата Президиума НАНА в соответствии с функциями, которые они охватывают.

Помимо этого, были приняты постановления по поводу юбилеев академиков Акифа Азизова (80 лет), Джахангира Керимова (100 лет), а также члена-корреспондента НАНА Гаджи Гадира Гадирзаде (75 лет).

На заседании также было принято постановление о поощрении ученых, принимавших непосредственное участие в подготовке третьего издания "Красной книги" Азербайджана.

Сырьевой ресурс и национальное богатство

стр. 10 →

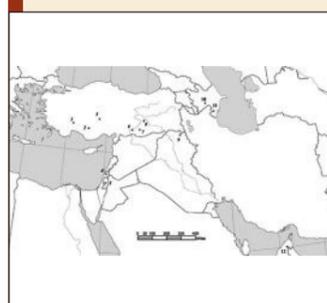
Интеграция - требование времени

стр. 10 →

Проект масштабный, статус - высокий

стр. 11 →

Родом из неолита и раннего халколита

стр. 12 →

Сырьевой ресурс и национальное богатство

Нефтяная стратегия Гейдара Алиева стала ключевым моментом в истории нашей независимости

24 мая начала свою работу трехдневная международная научно-практическая конференция "Гейдар Алиев и нефтяная стратегия Азербайджана: достижения нефтегазовой геологии и геотехнологий", посвященная 100-летию общенационального лидера Гейдара Алиева.

Мероприятие было организовано Институтом нефти и газа (ИНГ) Министерства науки и образования (МНО) Азербайджана. На церемонии открытия, которая состоялась в отеле Holiday Inn Vaku, приняли участие президент НАНА академик Иса Габибейли, члены Президиума НАНА, генеральные директора и сотрудники ряда научных учреждений, находящихся под ведомством Министерства науки и образования, депутаты Милли Меджлиса, представители ГНКАР, ученые из Турции, Грузии, Узбекистана, Туркменистана, Израиля, Казахстана, России, Таджикистана и других стран мира.

Нефть - национальное достояние Азербайджана

Вначале прозвучал Государственный гимн Азербайджанской Республики. Затем, открыв мероприятие вступительной речью, генеральный директор Института нефти и газа академик Фахраддин Гадиров сообщил, что нефтяная стратегия общенационального лидера Гейдара Алиева состояла из нескольких этапов; на начальном этапе, то есть, начиная с 1969 года, когда к власти в стране пришел великий лидер, в результате геологоразведочных и буровых работ в Каспийском море были обнаружены богатые нефтяные месторождения "Азери-Чираг-Гюнешли".

Академик Гадиров отметил также, что в годы независимости общенациональный лидер, руководствуясь девизом "Нефть - национальное достояние Азербайджана", пригласил в республику зарубежные нефтяные компании, была разработана новая нефтяная стратегия. "В тот период, - заявил гендиректор ИНФ, - Ильхам Алиев, занимающий должность первого вице-президента ГНКАР, был одним из активных участников процесса разработки и успешной реализации новой нефтяной стратегии. Великий лидер Гейдар Алиев называл подписанный 20 сентября 1994 года "Контракт века" гарантом суверенитета нашей страны и главным фактором развития отечественной экономики, а через несколько лет был подписан договор о проведении нефтепровода Баку-Тбилиси-Джейхан".

Сказав, что нефтяная стратегия общенационального лидера Гейдара Алиева успешно продолжается Президентом Ильхамом Алиевым, академик Фахраддин Гадиров подчеркнул, что в 2017 году были внесены поправки, связанные с совместной эксплуатацией месторождения "Азери-Чираг-Гюнешли" и долей партнеров, соглашение было продлено до 2056 года.

Академик Гадиров также заявил, что в реализации нефтяной стратегии великого лидера особую роль сыграли такие ученые Национальной академии наук Азербайджана, как Муса Алиев, Шафяат Мехтиев, Хосбяхт Юсифзаде, а в годы независимости в данной

сфере отличились специалисты Института геологии и геофизики МНО.

Гарант суверенитета

В своем выступлении на мероприятии президент НАНА академик Иса Габибейли подчеркнул актуальность темы международной конференции и отметил, что масштаб личности Гейдара Алиева и проделанные великим лидером работы дают все основания для проведения новых научных исследований, написания монографий, защиты диссертаций. "Я считаю, - подчеркнул он, - что среди всех тем основное место занимают именно такие темы, как "Гейдар Алиев и нефтяная стратегия", "Гейдар Алиев и вопрос азербайджанской нефти". И на первом, и на втором этапе руководства великого лидера вопрос о нефтяной стратегии был связан с судьбой азербайджанского народа, развитием и процветанием страны. Политика, проводимая общенациональным лидером, привела к использованию азербайджанской нефти в соответствии с национальными интересами".

Далее руководитель НАНА сообщил, что в советское время выдающийся государственный деятель восстановил в Азербайджане нефтеперерабатывающую промышленность, расширил ее масштабы, и тем самым добился значительного уменьшения доли экспорта из страны нефтяного сырья. Кроме того, вследствие проводимой им политики в несколько раз возросла нефтедобыча, по сравнению с предыдущими годами также возросла доля республики со всех доходов. Направив внимание руководства СССР на другой потенциал Азербайджана, а именно - на такие сферы, как виноградарство, винодельческая промышленность, хлопководство и т.д., - Гейдар Алиев смог смягчить нефтяную политику Советского Союза по отношению к Азербайджану. Все это привело к тому, что Азербайджан из страны-экспортера нефтяного сырья превратился в страну, экспортирующую продукцию нефтяной промышленности. Численность рабочих мест в нефтяной промышленности Азербайджана возрос-

ла более чем в 10 раз. Благодаря экспорту продуктов нефтяной промышленности Азербайджан стал узнаваемой в мире страной. Эти мероприятия составляли основу нефтяной политики, проводимой Гейдаром Алиевым в период СССР. Таким образом, великий лидер заложил основы политики, нацеленной на использование азербайджанской нефти во имя интересов нашего народа, что, в свою очередь, стало гарантом будущей экономической независимости республики в широком смысле этого слова".

Развивая нефтяной сектор

Говоря об экономическом кризисе, с которым столкнулась республика в первые годы независимости, академик Иса Габибейли сообщил, что благодаря дипломатическому таланту, дальновидности и железной воле великого лидера был подписан "Контракт века", вследствие чего в страну стали поступать иностранные инвестиции, были выстроены партнерские и дружеские связи со многими странами, сформированы реальный доход и государственный бюджет республики, и все это послужило толчком для всестороннего развития Азербайджана.

Отметив, что в настоящее время Президент Ильхам Алиев с большим умением и талантом успешно продолжает начатые общенациональным лидером мероприятия, нацеленные на развитие всех сфер общественной жизни, в том числе на реализацию нефтяной стратегии, руководитель НАНА заявил, что вследствие этого началось новая нефтяная эпоха, в рамках которой реализуются такие крупные международные проекты, как TANAP, TAP, "Южный газовый коридор" и т.д. "Сегодня Азербайджан занимает одно из ведущих мест в обеспечении энергетической безопасности Европы, а доход, полученный от продажи нефти и газа, направляется на развитие нефтяного сектора страны и вкладывается в человеческий капитал", - резюмировал академик Габибейли.

В выступлении генерального директора Института геологии и геофизики МНО ака-

демика Акифа Ализаде отмечалось, что участие в мероприятии представителей различных стран свидетельствует о том, что нефтяная стратегия Азербайджана находится в центре внимания всего мира. Сказав, что после прихода великого лидера к власти в 1969 году произошел основательный поворот в нефтяной стратегии Азербайджана, академик Ализаде отметил, что шаги, предпринятые в тот период Гейдаром Алиевым, были нацелены на сохранение азербайджанской нефти для следующих поколений. "Среди молодых кадров, направленных общенациональным лидером в ведущие высшие учебные заведения и научные учреждения СССР для получения образования, были и специалисты, занятые в нефтяной сфере. При подписании в 1994 году "Контракта века" у Азербайджана не было возможностей для вклада инвестиций, но, тем не менее, важную роль в реализации этого документа сыграли именно управленческий талант и личность великого лидера. Выдающийся государственный деятель всегда будет жить в памяти народа", - заключил ученый.

Личность лидера в истории государственности

В своем выступлении главный геолог ГНКАР Арзу Джавадова рассказала о нефтяной стратегии, претворяемой в жизнь представляемой ею организацией. Сказав, что сегодня в нефтяной компании продолжают работать не только по добыче нефтегазоконденсата, но и по увеличению объемов использования возобновляемых альтернативных источников энергии, специалист отметила, что международное мероприятие будет способствовать еще более глубокому изучению нефтяной политики общенационального лидера.

Затем был продемонстрирован фильм, повествующий о нефтяной стратегии великого лидера Гейдара Алиева.

Отметив, что на конференции также были прослушаны доклады советника НАНА академика Ягуба Махмудова ("Личность Гейдара Алиева в истории государственности Азербайджана"), профессора Института нефти и газа Вагифа Керимова и сотрудника Российского государственного геологоразведочного университета имени Серго Орджоникидзе Ульяны Сериковой ("Основатель современного Азербайджанского государства Гейдар Алиев - автор концепции нефтяной стратегии Азербайджана"), вице-президента НАНА академика Ибрагима Гулиева, ученого секретаря Института нефти и газа доктора философии по наукам о Земле Шелале Гусейновой и заведующего отделом доктора геолого-минералогических наук Намаза Юсубова ("Углеводородные системы и грязевой вулканизм: парагенезис или совместное развитие"), а также профессора Университета Деятого сентября (Турция) Гюнай Чифтчи, посвященный вопросам разработки месторождений газовых гидратов.

Конференция, которая продолжила свою работу в формате научных сессий, завершилась 26 мая посещением участниками конференции грязевых вулканов.

При совместной организационной поддержке Института истории имени А.А.Бакиханова (ИИ) НАНА и Азербайджанского государственного педагогического университета (АГПУ) состоялась научно-практическая конференция "Гейдар Алиев - 100: интеграция науки и образования в современный период".

Интеграция - требование времени

Подписан Меморандум о сотрудничестве между историками и педагогами

Открыв конференцию вступительным словом, ректор АГПУ профессор Джафар Джафаров сообщил, что интеграция науки и образования является требованием времени, и подчеркнул значимость сотрудничества между университетами Азербайджана и институтами НАНА.

Ректор также отметил, что сотрудничество между АГПУ и Институтом истории расширит возможности для совместной подготовки научных кадров, издания отвечающих современным требованиям учебников и проведения совместных научных симпозиумов, семинаров и конференций.

Перспективы трансформаций

Как отметил в своем выступлении на мероприятии генеральный директор Института истории НАНА профессор Керим Шукюров, для формирования в Азербайджане новых научных традиций и национальной исторической концепции нам нужны интеллектуальные молодые кадры, которые обладают глубокими знаниями по теории исторической науки, и университеты являются первоначальными научными базами в подготовке этих кадров. Профессор Шукюров также рассказал о теоретических и практических сторонах сотрудни-

чества между руководимым им Институтом истории и АГПУ, а также о мероприятиях, которые будут реализовываться в рамках сотрудничества, и перспективах трансформации научных возможностей ИИ в систему образования.

В заключение был подписан Меморандум о сотрудничестве между сторонами. В документе нашли отражение такие вопросы, как координация научных исследований между сторонами, усиление интеграции науки и образования, формирование у студентов бакалавриата и магистратуры практических знаний, умений и навыков, необходимых для исследовательской и профессиональной деятельности и т.д.

Проект масштабный, статус - высокий

Выход в свет III тома Красной книги - важное научное достижение азербайджанского естествознания

О том, что работа над третьим томом Красной книги (КК) близится к завершению, ученые-ботаники сообщали еще в прошлом году. И вот, наконец, в главном здании НАНА в рамках научно-практической конференции "Охрана биологического разнообразия в Азербайджане", приуроченной к 100-летию общенационального лидера Гейдара Алиева, состоялась презентация нового издания.

Над третьим томом трудились сотрудники нескольких научно-образовательных структур НАНА и Министерства науки и образования. Предполагалось, что исследователями будут изучены редкие виды растений, произрастающие только в Карабахе, - в общей сложности более 12 видов. Поскольку они не вошли в первые два тома Красной книги, планировалось, что свое место карабахские эндемики займут в третьем томе.

Работа шла под строгим контролем

Однако ботаникам пока не удается в полной мере исследовать деоккупированную территорию - повторное обследование планируется только после тотальной очистки этих земель от мин. В любом случае виды, принадлежащие уникальной флоре Карабаха, являющегося единственным центром их распространения, подлежат охране. Вся информация по ним будет уточнена в результате исследования гербарных материалов, собранных в этом районе, а также по результатам камерного анализа гербарных материалов, собранных ботаниками.

О том, насколько была важна работа над изданием третьего тома Красной книги, говорит факт вынесения этого вопроса на несколько заседаний Президиума НАНА, на которых вице-президент академии, руководитель академического Отделения биологических и медицинских наук академик Ирада Гусейнова постоянно отмечала, что редакция и рабочие группы Академии наук работают под их строгим контролем.

Таким образом, в основу всех научных исследований, связанных с подготовкой третьего тома, легли очерки с характерными рисунками и картами ареалов распространения, а также редакционные и оформительские работы творческого коллектива. Проведены многочисленные экспедиции в Кяльбаджарский, Зангилинский, Губадлинский, Физулинский, Шушинский и другие районы, во время которых состоялся мониторинг редких и исчезающих видов, почвы и водных ресурсов, источников питьевой воды, лесов и других видов экосистемы. В частности, ученые придают большое значение экспедиционным исследованиям в бассейне реки Охчучай, где естественная растительность подвергается антропогенному воздействию, сокращая, либо полностью уничтожая количество ценных видов растений. Это оказывает негативное влияние

на всю экосистему. "С учетом этого фактора, - отметила академик Гусейнова, - для пересмотра (дополнения) Красной книги и научно-исследовательской работы в регионы Азербайджана (Нахчыванская Автономная Республика, ботанико-географические районы Большого Кавказа, северо-восточные районы Карабахского экономического района и Малого Кавказа, все территории Южного региона, включая каждый национальный парк) были организованы экспедиции и изучено современное состояние редких растений".

Сохранить жемчужины биоразнообразия

Кроме того, в экспедициях помимо плановых программных исследований шла работа над изучением редких растений (почти в каждой экспедиции их находилось по 5-10 видов), их численностью, местообитанием, причиной сокращения или полного исчезновения, тенденциями и сбором информации для их защиты.

Масштаб работы над третьим томом Красной книги обусловил масштаб и высокий статус ее презентации, на которой присутствовали президент НАНА академик Иса Габиббеيلي, министр экологии и природных ресурсов Мухтар Бабаев, председатель парламентского комитета природных ресурсов, энергетики и экологии Садыг Гурбанов, глава Постоянного представительства ООН в Азербайджане Канако Мабучи, депутаты ММ, дипломаты, представители СМИ.

Назвав появление Красной книги большим проектом, реализованным в результате проводимой в нашей стране государственной политики, академик Габиббеили отметил, что еще в годы советской власти постановлением, подписанным выдающимся государственным деятелем Гейдаром Алиевым в 1977 году, в Азербайджане началась подготовка подобных изданий: первый том КК был издан в 1989 году, в 2013-м увидело свет второе издание. После этого согласно решению Кабинета министров Красную книгу планируется издавать каждые 10 лет. "Книга содержит важную научную базу более 700 видов флоры и фауны, - отметил глава НАНА, - а также более тысячи редких рисунков, в ней приводится список видов флоры и фауны, нуждающихся в охране. Это одно из важных научных достижений азербайджанского естествознания за годы независимости".

Создание национальных парков, заповедников и заказников в нашей стране стали новшествами, внесенными в историю Азербайджана эпохой Гейдара Алиева, продолжил далее руководитель главного научного ведомства страны, а защита биоразнообразия в нашей стране стала в настоящее время и образом жизни, и государственной политикой большого стратегического значения, которая реализуется под руководством главы государства Ильхама Алиева.

Главную цель издания КК обозначила в своем докладе "Сохранение редких жемчужин биоразнообразия Азербайджана" академик Ирада Гусейнова. Она отметила, что виды, включенные в I и II издания книги, были исключены из нынешнего списка - по причине увеличения их численности и расширения ареала обитания, вместо них были добавлены те виды, численность и распространение которых значительно сократились.

Основа природоохранной политики

О том, что в первый период своего руководства в Азербайджане в советский период Гейдар Алиев предпринял значительные меры по защите природных ресурсов и увеличению масштабов озеленения, охране флоры и фауны, редких памятников природы, которые определили в дальнейшем государственную природоохранную политику, рассказал в своем выступлении Мухтар Бабаев. А Канако Мабучи, подчеркивая, что конференция демонстрирует приверженность и решимость Азербайджана защищать биоразнообразие, отметила, что в период правления Гейдара Алиева Азербайджан присоединился к 14 международным природоохранным документам. "Издание третьего тома Красной книги имеет важное значение для сохранения биологического разнообразия, а также защиты редких и исчезающих видов растений и животных и передачи их будущим поколениям. На наших территориях, освобожденных от оккупации после длительного перерыва в 30 лет, изучались редкие виды растений и животных. Таким образом, в III издание КК внесено 460 видов растений, 241 животных, в том числе 47 видов грибов, которые относятся к редким, исчезающим видам и нуждаются в охране", - резюмировал министр.

Отметим, что в работе над обновленным списком видов растений, которым грозит исчезновение, активно участвовали ученые Института ботаники, БГУ, Нахчыванского и Гянджинского госуниверситетов, Азербайджанского государственного аграрного университета, Института биоресурсов Нахчыванского отделения НАНА. А вот оценку и картографирование каждого вида, названия которого занесены в красный список МСОП (Международный союз охраны природы), провели ученые Института ботаники.

На церемонии презентации КК присутствовал ее рецензент - профессор Эгейского университета (Турция) Мунир Озюрк, в онлайн-формате к участникам мероприятия обратились член комиссии МСОП Эндрю Родригес (Великобритания), главы международных организаций - и.о. исполнительного секретаря Конвенции о биологическом разнообразии Дэвид Купе и исполняющий обязанности субрегионального координатора ФАО по Центральной Азии и исполнительного представителя в Азербайджане Вирозель Гуту.

Галия ЗИСКИНД

За заслуги перед наукой

Президент России наградил азербайджанского ученого

Согласно распоряжению Президента РФ Владимира Путина завкафедрой геологии и разведки месторождений углеводородов Российского государственного геологоразведочного университета имени Серго Орджоникидзе, заслуженный геолог России доктор геолого-минералогических наук, профессор Вагиф Керимов награжден Почетной грамотой Президента Российской Федерации.

Высокую награду исследователь получил за заслуги в научно-педагогической деятельности и подготовке квалифицированных специалистов. Вагиф Керимов является также академиком Российской академии естественных наук и Академии горных наук. Кроме того, ученый - советник гендиректора Института нефти и газа Министерства науки и образования Азербайджана.

В парках и садах Абшерона

Азербайджанские биологи выступили на международной конференции

Сотрудники Института дендрологии Министерства науки и образования приняли участие в семинаре "Значение общественных открытых озеленений во время и после землетрясения", проведенном в режиме онлайн сельскохозяйственного факультета Университета Сирт (Турция).

Отметим, что на мероприятии с научными докладами выступили и.о. генерального директора института доктор филологии по биологии, доцент Минаре Гасанова ("Применение некоторых растений, интродуцированных в условиях Абшерона, в озеленении городов") и заведующая лабораторией декоративной архитектуры доктор филологии по биологии, доцент Шелале Гюльмамедова ("Изучение декоративных растений в парках и садах Абшерона").

Крепнут связи с Брно

Чешский ученый посетил Институт географии МНО

Состоялся визит в Баку профессора Института геоники Чешской академии наук, заведующего департаментом географии Масарикова университета (г.Брно) Яромира Колейка, в ходе которого он посетил Институт географии имени академика Г.Алиева Министерства науки и образования Азербайджана (МНО).

Чешский ученый, который встретился с генеральным директором ИГ доктором географических наук Закиром Эминовым, проинформировал о деятельности и направлениях исследований возглавляемого им департамента географии и подарил институту книги.

Профессор Эминов, в свою очередь, рассказал зарубежному гостю о достижениях Института географии, известных географов Азербайджана и презентовал ему книгу и Атлас по географии Карабаха.

Родом из неолита и раннего халколита

Азербайджанский антрополог составил карту находок трепанированных черепов с территории Южного Кавказа и Ближнего Востока

В очередном номере журнала "Археология Казахстана" (2023 г.) опубликована статья ведущего научного сотрудника Центра антропологии Института археологии, этнографии и антропологии НАНА доктора философии по истории, доцента Дмитрия Кириченко "О трепанации черепа на территории Азербайджана в эпоху неолита".

"Археология Казахстана" - международный научный журнал, посвященный актуальным проблемам археологии Казахстана и Евразии в целом от периода каменного века до эпохи позднего средневековья, а также смежным историческим и естественнонаучным дисциплинам.

Отметим, что журнал входит в базу библиографических изданий первой категории, в частности - в SCOPUS, ELSEVIER, ERIC-PLUS и др.

- Чему посвящена ваша статья в столь престижном научном издании?

- В ней я поделился результатами исследований черепов со следами трепанации (краниотомии), которые были обнаружены на археологических памятниках периода нового каменного века Полутепе (Джалилабадский район) и Чалагантепе (Агдамский район) в контексте аналогичных находок с территории Ближнего Востока синхронного периода.

- Давайте сразу определимся, что означает трепанация в понимании антропологов.

- В научной литературе под трепанацией понимается любое полное или частичное удаление кости из свода черепа, осуществленное преднамеренно. Трепанации (краниотомии) проводились как в медицинских, так и в ритуально-символических целях. История исследования трепанаций на территории земного шара насчитывает уже не одно столетие, и этой манипуляции (действию) над человеческой головой/черепом посвящена огромная литература.

Традиционно при определении трепанации антропологами отмечается, в первую очередь, способ проведения краниотомии (сверление, прорезывание, скобление, прижигание), форма трепанационного отверстия (овал, круг, треугольник, квадрат, прямоугольник и т. д.), его размеры, зона нахождения на черепе (лобная, затылочная, височная, теменная кость, их правая/левая сторо-

на), края отверстия, присутствие (ее выраженность) или отсутствие заживления, характер (прижизненная, предсмертная, посмертная), цели (медицинские показания, ритуально-символические).

- Почему вы выбрали археологический памятник Полутепе? Чем он уникален?

- Согласно публикациям доктора исторических наук Т.И. Ахундова, Полутепе относится к кругу памятников так называемой традиции Муганьского неолита. По данным радиоуглеродного анализа (на основе данных одной из его статей), поселение Полутепе датируется первой половиной V- началом IV тыс. до н.э. (4590-3950 гг. до н.э.).

Мы, антропологи, бесконечно благодарны и признательны археологу Туфану муаллиму Ахундову за возможность публикации этого ценного, интересного и уникального с научной точки зрения антропологического материала.

Так, на фрагменте черепа из Полутепе трепанационное отверстие округлой формы, оно зафиксировано на затылочной кости черепа слева. Следы заживления отсутствуют, края острые, вероятно, в момент операции или сразу после нее человек умер. Краниотомия была осуществлена, возможно, мето-

дом сверления (drilling). На кости снаружи видны небольшие "зубрины" и мелкая трещина, а внутри - канавка, образовавшаяся в результате сверления.

- Что было использовано в качестве инструмента?

- Возможно, какой-то острый предмет - костяное сверло или палочка из трубчатой кости животного, либо же другое, не менее острое изделие, например, наконечник из кремния или же обсидиана. Похожие предметы из кости, камня и обсидиана были обнаружены в культурном слое поселения.

В качестве вспомогательного средства для совершения действия мог быть использован и лук, который уже тогда широко применялся в неолите - так называемое "лучковое сверление" зафиксировано на изделиях и предметах из костей животных. Кость человека, естественно, не могла быть исключением.

- Наблюдались ли какие-либо патологии на фрагменте черепа?

- Да, мы могли наблюдать поротический гиперостоз (маркер, используемый для оценки уровня физиологического стресса) как на внешней стороне, так и на внутренней стороне фрагмента черепа. В настоящее время случай из Полутепе является самым ранним в хронологическом плане проявлением этой патологии. По мнению ряда ученых, ее наличие может расцениваться как маркер патогенной интоксикации, который приводит к анемии в детском и подростковом возрастах.

- Каковы причины ее возникновения?

- Они многофакторные, имеют средовой, социально-экономический и культурный характер. Среди них могут быть как паразитарные и инфекционные заболевания, так и нарушение обмена веществ (рахит, цинга), недостаточное и несбалансированное питание, появление производящего хозяйства, переход к животноводству и увеличение плотности населения, распространение паразитарных инвазий.

Редко причинами анемий становятся достаточно длительные и частые периоды голодания, гельминтозы, способ ведения хозяйства, ориентация в диете на молочные, мясные и другие продукты животного происхождения.

- Кроме случая из Полутепе, вы упоминаете еще об одном черепе периода неолита со следами трепанации из Чалагантепе (Агдамский район).

- Совершенно верно. В конце 1980-х гг. азербайджанский антрополог доктор исторических наук Р.М. Касимова сделала о нем небольшую заметку в журнале "Наука и жизнь", в которой описала череп - вероятно, женщины в возрасте 30-35 лет. Трепанационное отверстие овальной формы находилось на теменной кости, почти посередине сагиттального шва. Часть отверстия расположена слева, а другая - справа на теменной кости. На левой стороне края отверстия обломаны, с правой стороны - целые. На правой стороне следы заживления отсутствуют, и слой диплоэ (слой костного губчатого вещества, заключенный между двумя пластинками костного компактного вещества в костях свода черепа) открыт. Это свидетельствует о том, что пациентка умерла сразу после операции или в ближайшее время после нее. Краниотомия была осуществлена, судя по всему, вначале методом сверления, а затем - прорезывания.

- И все эти трепанации - и в Полутепе и в Чалагантепе - были осуществлены в медицинских целях?

- Скорее всего. В случае из Полутепе пациент скончался, возможно, в течение или сразу же после операции, из Чалагантепе - человек прожил определенное время. Для периода неолита в регионе Южного Кавказа черепа со следами трепанациями в настоящее время не выявлены и нам неизвестны. Находки же трепанированных черепов с территории нашей страны рассмотрены в контексте аналогичных случаев краниотомии синхронного периода с территории Ближнего Востока.

- Все же, какой метод трепанации был преобладающим в нашей стране?

- Основным методом трепанации в эпоху неолита на территории всего Ближнего Востока был метод сверления. Возможно, этот метод краниотомии попал в Азербайджан с территории Турции, где он, судя по находкам, преобладал в исследуемое время.

К слову, я составил и подготовил карту находок трепанированных черепов с территории Южного Кавказа и Ближнего Востока периода неолита - раннего халколита. В моей статье, опубликованной в казахстанском журнале, я привел также иллюстрации и фотографии черепов этого периода со следами трепанации с территории Ближнего Востока.

Галия АЛИЕВА

UNEC hosts opening of International Conference of Young Social Science Researchers 2023

An opening ceremony of the International Conference of Young Social Science Researchers-ICYSSR 2023 organized by the UNEC Empirical Research Center has been held at the Azerbaijan State University of Economics (UNEC).

In the plenary session of the conference, UNEC vice-rector for science Professor Sakit Yagubov made an opening remark, while the head of the UNEC Empirical Research Center, associate professor Khatai Aliyev said that conference aims to provide platform for young researchers to present their findings and promote peer-to-peer networking.

Prof. Yuriy Bilan, the President of Centre of Sociological Research of Poland made a presentation on scientific publications and scientific activity. The event featured articles by authors from 12 countries. The international conference will be rounded off with the panel sessions.

ICYSSR 2023 provides a unique global platform for the works of young social scientists and researchers who would like to make a societal impact through science.

Azerbaijan, UNICEF discuss prospects for educational cooperation

Azerbaijan's Minister of Science and Education Emin Amrullayev has met with United Nations Children's Fund (UNICEF) Representative in Azerbaijan Alex Heikens.

During the meeting, the sides exchanged views on the current state of and prospects for cooperation between Azerbaijan and UNICEF in the field of education.

Редакционная коллегия:

Иса Габибейли, Ариф Гашимов, Дильгам Тагиев,
Ибрагим Гулиев, Наргиз Пашаева, Расим Алигулиев, Тофик Нагиев,
Ирада Гусейнова, Говхар Бахшалиева, Джамиль Алиев,
Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев

Главный редактор: Агагусейн Шукюров

Адрес: Баку, AZ 1001,
ул.Истиглалийят, 30, Президиум НАНА

e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Газета набирается в редакции и печатается в издательстве "CBS".
Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Тираж: 2000